

Міністерство освіти та науки України
Львівський національний університет природокористування
Факультет управління, економіки та права
Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня Бакалавр

на тему: Зелена економіка у системі міжнародного бізнесу країн-членів ЄС

Виконав: студент IV курсу, групи Мев-41

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

(шифр і назва спеціальності)

Стегніцький Назар Ярославович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник: к.е.н., доц. Булик Оксана Богданівна

(Прізвище та ініціали)

Рецензент: Тибінка Г.В.

(Прізвище та ініціали)

Дубляни 2023

УДК 330.15:061.1ЄС

Кваліфікаційна робота бакалавра: 63 с. текстової частини, 12 рисунків, 11 таблиць, 48 джерел.

Зелена економіка у системі міжнародного бізнесу країн-членів ЄС. Стегніцький Н.Я. Кваліфікаційна робота бакалавра. Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу Дубляни, Львівський НУП, 2023.

Розглянуто сутність поняття концепцій «зеленого зростання» та «зеленої економіки», роль «зеленої економіки» в системі міжнародного бізнесу, міжнародне регулювання переходу країн до інноваційного розвитку «зеленої економіки».

Окреслено «зелену економіку» як складову міжнародного бізнесу країн Європи, проаналізовано впровадження «зеленої економіки» у країнах-членах ЄС, міжнародне співробітництво країн-членів ЄС у розвитку «зеленої економіки» на секторальному та галузевому рівнях.

На основі проведеного аналізу запропоновано напрями міжнародного співробітництва країн-членів ЄС та України в розвитку «зеленої економіки».

Green economy in the system of international business of the EU member states. Bachelor's thesis. Department of International Economic Relations and Marketing, Dublin, Lviv National University, 2023.

The essence of the concepts of «green growth» and «green economy», the role of the «green economy» in the international business system, international regulation of the transition of countries to the innovative development of the «green economy» are considered.

The author outlines the «green economy» as a component of international business in Europe and analyses the implementation of the «green economy» in the EU member states, international cooperation of the EU member states in the development of the green economy at the sectoral and industry levels.

On the basis of the analysis, the author proposes directions of international cooperation between the EU member states and Ukraine in the development of the «green economy».

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЯК ФАКТОРУ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ.....	7
1.1. Поняття концепцій «зеленого зростання» та «зеленої економіки».....	7
1.2. Роль «зеленої економіки» в системі міжнародного бізнесу.....	14
1.3. Міжнародне регулювання переходу країн до інноваційного розвитку «зеленої економіки».....	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» У КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС.....	24
2.1. «Зелена економіка» як складова міжнародного бізнесу країн Європи....	24
2.2. Аналіз впровадження «зеленої економіки» у країнах-членах ЄС.....	33
2.3. Міжнародне співробітництво країн-членів ЄС у розвитку «зеленої економіки» на секторальному та галузевому рівнях.....	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇ-ЧЛЕНІВ ЄС ТА УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ».....	49
3.1. Перспективи розвитку «зеленої економіки» в країнах-членах ЄС.....	49
3.2. Національна політика розвитку «зеленої економіки» в Україні та можливості для її подальшої реалізації.....	52
3.3. Стратегічні пріоритети міжнародного співробітництва України в розвитку «зеленої економіки».....	57
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Для міжнародного середовища характерна висока зацікавленість у вирішенні глобальних проблем, які впливають на економічний розвиток країн. Наразі екологічне питання є одним із найчастіше обговорюваним у зв'язку безповоротними змінами в навколишньому середовищі, що наразі негативно впливають на якість життя населення та розвиток економік світу загалом. Результатом даних процесів є утворення нової соціально-орієнтованої економіки з дотриманням екологічних принципів, а саме «зеленої» економіки.

В основі такої економіки є екологічна модель, що напряду залежить від рівня інноваційної діяльності. Завданням якої є негайне реагування на виклики пов'язані із забезпеченням належного рівня охорони навколишнього середовища. Водночас цей процес потребує наявності в країні висококваліфікованих працівників науково-технологічних спеціальностей, фінансової та правової підтримки.

Міжнародні стандарти, які в останнє десятиліття набули більше складових з захисту навколишнього середовища, потребують спеціальних умов для включення в економіки країн. Оскільки перед Україною стоять масштабні та важливі задачі: відновлення критичної інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки країни, вже прискорена подальша імплементація законодавства ЄС боротьба зі зміною клімату та адаптація до неї, то надактуальним є таке відновлення саме на засадах зеленої економіки.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідити особливості процесу розвитку «зеленої економіки» в системі міжнародного бізнесу країн-членів ЄС.

Об'єктом дослідження є процес становлення та розвитку «зеленої економіки» в світі.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування «зеленої економіки» в країнах Європи та в Україні.

Відповідно до поставленої мети визначено *основні завдання*:

- ✓ розглянути концепцію «зеленого зростання» та «зеленої економіки»;
- ✓ дослідити «зелену економіку» в контексті сталого розвитку;
- ✓ висвітлити «зелену економіку» як складову політики сталого розвитку

Європи;

- ✓ відобразити прикладні аспекти впровадження «зеленої економіки» у країнах Європи;

- ✓ обґрунтувати перспективи розвитку «зеленої економіки» в країнах Європи;

- ✓ розглянути національну політику розвитку «зеленої економіки» в Україні;

визначити можливості «Зеленої економіка» для України та рекомендації щодо її розвитку в післявоєнний період.

Інформаційна база для написання кваліфікаційної роботи: звіти міжнародних організацій Організації Об'єднаних Націй, Світового Банку, Інституту глобального зеленого зростання, Міжнародного енергетичного агентства, Міжнародної фінансової корпорації, Організації економічного співробітництва та розвитку, Всесвітньої ділової ради зі сталого розвитку, аналітичні звіти експертних та громадських організацій, наукові монографії та статті, матеріали міжнародних конференцій та Інтернет-видань. В процесі підготовки кваліфікаційної роботи використано закони, нормативно-правові акти, державні стратегії України та інших країн світу, у яких висвітлюються питання міжнародного економічного співробітництва щодо розвитку «зеленої економіки».

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЯК ФАКТОРУ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

1.1. Поняття концепцій «зеленого зростання» та «зеленої економіки»

Причини глобальних фінансових, енергетичних та екологічних криз корінням сягають у десятиліття інтенсивного і нераціонального вилучення і використання природних ресурсів поряд з неефективним управлінням. В результаті неухильно зростає величезна, але в основному прихована екологічна заборгованість перед планетою і майбутніми поколіннями. Природно, що це величезна заборгованість, яку людству буде важко погасити, з огляду на зміну клімату і нестійкі структури зростання і споживання. При цьому ця екологічна заборгованість в повному обсязі не враховується ні у фінансових пакетах заходів з порятунку тієї чи іншої економіки, ні у планах по їх озелененню.

Відсутність засобів контролю за знищенням природного капіталу, відсутність підзвітності та непохитна віра в модель економічного розвитку, яка слабо пов'язана зі здоровим глуздом, привели до нинішнього стану екосистем. Однак, у міру того, як люди стали усвідомлювати, які загрози несе в собі використання даної моделі розвитку, тим більше стали замислюватися про те, що світ потребує нового вирішенні проблеми.

Тому в останні роки все більшого значення набуває концепція «зеленої економіки». Зелена економіка фокусується на задоволенні потреб людей, враховуючи взаємодію з навколишнім середовищем, перевагою якої є краще життя майбутніх поколінь. Іншими словами, зелена економіка – це система економічної діяльності, пов'язана з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням товарів і послуг, які в майбутньому призводять до зростання добробуту людей. Вона широко обговорюється не лише економістами, а й політиками в контексті сталого розвитку та викорінення бідності, відсталості та голоду. Концепція зеленої економіки спирається на ідеї з багатьох галузей

економічної науки та філософії, таких як економіка добробуту, екологічна економіка, антиглобалізм, теорія міжнародних відносин та інших сфер, пов'язаних зі сталим розвитком.

Зелене зростання – це парадигма, згідно з якою екологічна політика, інновації та інвестиції сприяють стійкій економіці розвитку. У більш широкому сенсі «зелене зростання» – це підхід до досягнення кількох одночасних цілей наближення до досягнення справжнього сталого розвитку: через уникнення та стримування викидів парникових газів, формування стійкості до екстремальних кліматичних умов і довгострокових змін, використання ресурсів ефективніше, забезпечуючи стале та рівномірно розподілене зростання ВВП та рівня життя, та оцінка часто економічно невидимих природних активів, які лежали в основі економічного успіху століття.

Теорія «зеленої» економіки стосується вирішення кількох криз: фінансово-економічної, харчової, кліматичної, паливної, водної, а також кризи біологічного різноманіття. Стратегія переходу Європейського співтовариства до «зеленої» економіки до 2050 року показує, що таку економіку необхідно ототожнювати із системою, яка об'єднує екосистеми (природний капітал), економіку (фізичний капітал) і суспільство. В останні роки економічне зростання досягається переважно за рахунок споживання природних ресурсів. Людство не дозволило популяціям відновитися, але дозволило екосистемам деградувати та зникнути. Модель зеленого зростання, яка підходить для Європи, розвивається і вдосконалюється, але це досвід країн, які тестують, що працює, а що ні, що допоможе сформувати цю модель. Концепція зеленого зростання в Європі базується на поглядах провідних міжнародних організації, що займаються плануванням і розвитком зеленого зростання. Було кілька останніх публікації про зелену економіку та зелене зростання, які запропонували погляд на її характеристики та робоче визначення зеленого зростання, включаючи провідні міжнародні організації, такі як ООН Програма навколишнього

середовища (ЮНЕП), Департамент ООН з економічних і соціальних питань (UNDESA), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародна організація праці (МОП), Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Глобальний інститут зеленого зростання (GGGI), Green Economy Coalition, Green Growth Leaders та Green Growth Knowledge Платформа (ГГКП) [1].

Деякі з визначень «зеленого зростання» та «зеленої економіки» та ключові ідеї, запропоновані міжнародними організаціями та інституціями, представлені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Визначення поняття «зеленої економіки», яке подають деякі міжнародні організації

Організація/програма	Визначення
ЮНЕП - міжурядова програма, створена з ініціативи Стокгольмської конференції ООН з довкілля (1972) і рішення Генеральної Асамблеї ООН (1973).	«Зелена економіка – це економіка, яка призводить до покращення добробуту людини та соціальна відповідальність, яка значно зменшує екологічні ризики та екологічний дефіцит. Передбачає низький вміст вуглецю, ресурсозберігаюче та соціально спрямоване використання ресурсів»
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	«Зелене зростання означає сприяння економічному зростанню та розвитку, водночас гарантуючи, що природні активи продовжуватимуть забезпечувати ресурсами та екологічними послугами, від яких залежить наш добробут»
Світовий банк	«Зелене зростання» – це «зростання, ефективне у використанні природних ресурсів, мінімізації забруднення та впливу на навколишнє середовище. Враховує природні небезпеки та роль управління навколишнім середовищем і природним капіталом в запобіганні стихійним лихам».
Глобальний інститут зеленого зростання	«Зелене зростання одночасно спрямоване на ключові аспекти економічних показників, таких, як скорочення бідності, створення робочих місць і соціальна інтеграція, а також екологічна стійкість (пом'якшення наслідків зміни клімату, втрати

	біорізноманіття та безпеки доступ до чистої енергії та води)».
Коаліція зеленої економіки (GEC)	«Стійка економіка, яка забезпечує кращу якість життя для всіх в екологічних межах планети».

Джерело: сформовано автором на підставі [2, С. 14-16]

Існує також практика розробки та впровадження зеленої економіки на національному рівні через стратегію зростання як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Крім того, варто згадати, що концепції зеленої економіки та зеленого зростання, а також низький рівень вуглецю, меншою мірою, часто використовуються міжнародними організаціями як синоніми. У контексті європейської програми наша основна увага зосереджена на зеленому зростанні, яке має вужчу спрямованість ніж сталий розвиток, і підкреслює роль, яку природний капітал може відігравати в стимулюванні сталого розвитку економічного зростання. Однак огляд різних міжнародних підходів до зеленого зростання визначає різницю між слабким, помірним і сильним варіантами зеленого росту. В окремих країнах прийнято альтернативні підходи, які підкреслюють слабкі, помірні або сильні варіанти зеленого росту:

✚ Слабке зелене зростання: розглядається як сумісне зі скороченням викидів та екологічним підходом «не нашкодь». У цій версії економічне зростання узгоджується з уникненням шкоди для довкілля, а також визначаються переваги, узгоджуються з уникненням шкоди навколишньому середовищу, а також вирізняються переваги від зосередження уваги на природному капіталі як факторі зростання (наприклад, економія витрат завдяки ефективному використанню природних ресурсів);

✚ Помірне зелене зростання: більш амбітна версія, яка розглядає зелене зростання як спосіб збільшення кількості робочих місць у нових «зелених» секторах. Згідно з цією версією, інвестиції в низьковуглецеві технології та інфраструктуру можуть створити нові можливості для працевлаштування (зелені робочі місця) в нових «зелених» галузях, що було особливо привабливим

для розвинених країн, які потребують прискорення зростання в депресивних економіках, що перебувають у стані депресії.

✚ Сильне зелене зростання: за цією версією зеленого зростання, зелені інвестиції виходять за рамки створення робочих місць і можуть розглядатися як трансформація створення робочих місць для всієї економіки в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Декарбонізація економіки може стати рушієм зростання для всієї економіки завдяки ефекту від широкомасштабних інвестицій у технології та підвищенню продуктивності в усіх секторах економіки.

Рушійні сили зеленого зростання або «теорію змін» зеленого зростання можна узагальнити в термінах комплексного підходу до сталого економічного процвітання, який зазвичай характеризується:

- Збільшення якості та кількості природних ресурсів та екологічних послуг; оскільки вони є факторами виробництва, їх наявність має вирішальне значення для підвищення цих факторів, їх наявність має вирішальне значення для більш високих темпів довгострокового економічного зростання;
- Підвищення продуктивності ресурсів, оскільки більш високі темпи зростання можуть бути досягнуті за рахунок меншої кількості ресурсів;
- Збільшення інвестицій в нові технології та інноваційне застосування існуючих технологій, оскільки зелене зростання історично завжди визначалося економічним зростанням і завжди було рушійною силою технологічних змін;
- Усунення провалів ринку в досягненні економічних, соціальних та екологічних цілей, оскільки таці цілі каталізуються більш ефективним розподілом ресурсів.

Цю теорію змін зеленого зростання можна також проілюструвати за допомогою ланцюжка створення вартості зеленого зростання, який підкреслює спосіб, у який капітал пришвидшує стале економічне зростання через виробництво товарів і послуг, пов'язаних з:

➤ ресурсними товарами – природні ресурси, які безпосередньо використовуються у виробництві товарів послуги. Вони можуть включати невідновлювані ресурси, такі, як мінерали, а також відновлювані, наприклад деревина; їх експлуатація регулюється законом попиту та пропозиції з ціною сигналізуючи про їх відносну нестачу; однак це може не відображати всіх соціальних витрат і вигод, пов'язаних з їх експлуатацією;

➤ екосистемними послугами або ресурсними зручностями, що включають ті природні ресурси, якими не торгують ринки, але прямо чи опосередковано використовуються для виробництва товарів і послуг, або сприяння людському розвитку та добробуту іншими способами; до них належать такі ресурси, як повітря, прісна вода, вуглець, азот, цикли поживних речовин, а також клімат, поглиначі, де знаходяться відходи виробництва та споживання, депоновані та екосистемні послуги, які підтримують нашу сільськогосподарську та іншу економічну діяльність; вони часто є суто суспільними благами, а за відсутності добре функціонуючого ринку, ресурсних зручностей, як правило, недооцінюються та надмірно використовуються.

Основою економічної продуктивності та виробництва є як ресурси, так і товари чи послуги, хоча цей процес має бути підкріплений сприянням середовища, яке включає належну політику та правила, доступ до фінансування, технологічні інновації, сильні інституції та управління, а також інвестиції в людський капітал. Економічні, соціальні та екологічні результати, створені природним капіталом, потім, у свою чергу, через цикли зворотного зв'язку можуть покращити або знищити самі активи природного капіталу в залежності від ступеня нежиттєздатності. Рушійними силами зростання можна керувати за допомогою втручань у зелене зростання. Таким чином, чистий результат залежатиме від балансу між зеленим зростанням і нестійким розвитком. Значення зеленого зростання показано на рис. 1.1.

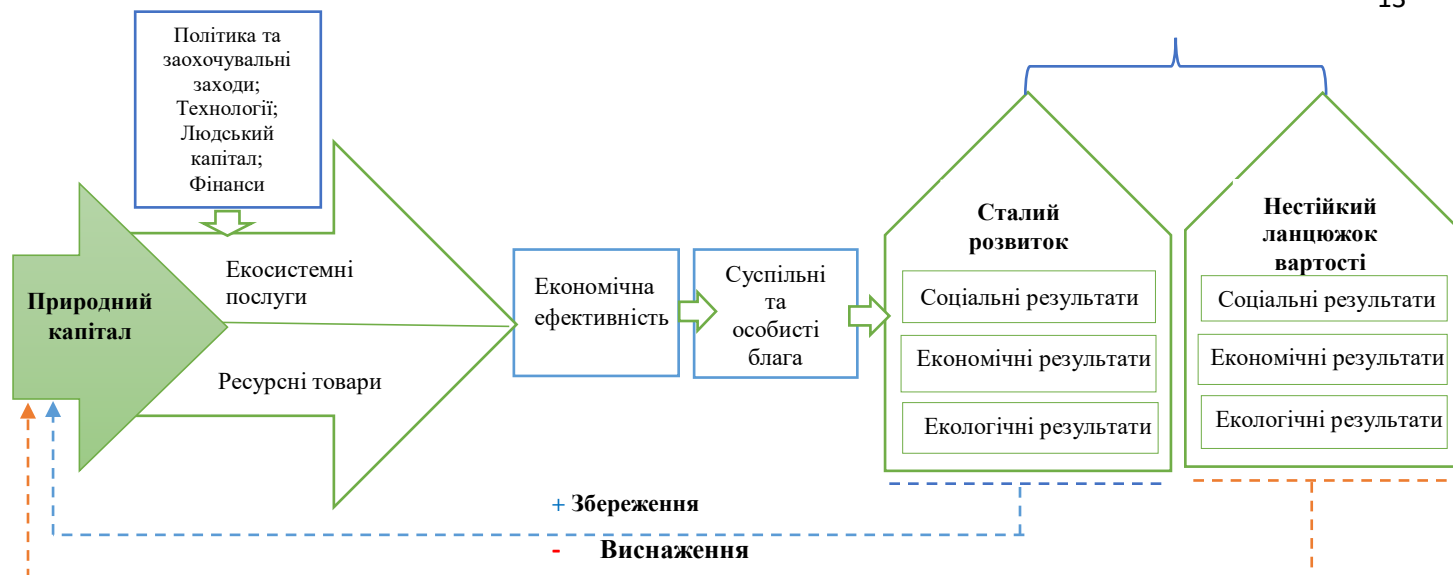

Рис. 1.1. Ланцюжок створення вартості «зеленого» зростання

Джерело: Сформовано автором на підставі [3; 4, С.57]

Таким чином через розвиток зеленої економіки можна вирішити ряд економічних та екологічних проблем та викликів, а також відкрити нові джерела зростання через наступні показники:

Продуктивність. Стимули підвищення ефективності використання ресурсів і природні активи: підвищення продуктивності, зменшення відходів та енергії споживання, надання ресурсів для використання з найвищою ціною.

Інновація. Можливості для інновацій, стимульовані політикою та рамкові умови, які дозволяють нові способи адресації проблем навколишнього середовища.

Нові ринки. Створення нових ринків шляхом стимулювання попиту на зелені технології, товари та послуги; створення потенціалу для нової роботи та можливостей.

Впевненість. Підвищення довіри інвесторів через більшу передбачуваність і стабільність щодо того, як уряди збираються діяти з серйозними екологічними проблемами.

Стабільність. Більш збалансовані макроекономічні умови, зниження волатильності цін на ресурси та підтримка фіскальної консолідації через, наприклад, перегляд складу та ефективності громадськості витрати та збільшення доходів через ціноутворення на забруднення.

Таким чином, немає універсального підходу для впровадження стратегій зеленого зростання. На екологізацію шляху зростання економіки впливає політика та інституційні умови, рівень розвитку, забезпеченість ресурсами та певні точки тиску навколишнього середовища. Розвинуті, нові та країни, що розвиваються, зіткнуться з різними викликами та можливостями, з різними економічними та політичними обставинами.

1.2. Роль «зеленої економіки» в системі сталого розвитку

Початок нового тисячоліття ознаменував для людства появу чотирьох найважливіших взаємопов'язаних проблем світу та наслідків, які вони викликають: недостатність енергії, що призводить до збільшення споживання в технологічних процесах; виснаження запасів викопного палива: не все можна забезпечити; забруднення навколишнього середовища – призводить до екологічних катастроф, збільшення чисельності населення планети – ризик нестачі їжі.

У вересні 2015 року країнами-членами ООН ухвалено «Порядок денний сталого розвитку до 2030 року». Він окреслив керівні принципи та план дій щодо захисту людей і планети, а також сприяння миру, процвітанню та розвитку партнерства. Реалізація Порядку денного та його 17 глобальних цілей потребує зміни парадигми та нової економічної моделі, яка має покращити умови життя, зменшити нерівність, викоринити бідність та захистити довкілля. За останнє десятиліття з'явилася концепція зеленої економіки, яку підтримали багато країн, у тому числі й Україна.

Значення зеленої економіки, сталого споживання, виробництва та ефективного використання ресурсів для сталого розвитку країн надзвичайно важливе та зазначене в програмі ООН [5].

Метою сталого споживання та виробництва є покращення виробничих процесів та методів для зменшення використання ресурсів, утворення відходів та викидів протягом повного життєвого циклу процесів та продуктів. Ефективність застосування ресурсів спрямована на їх використання для створення додаткової вартості для суспільства та націлена на зменшення кількості необхідних ресурсів, викидів і відходів, які утворюються на одиницю продукту чи послуги. Зелена економіка забезпечує макроекономічний підхід до сталого економічного зростання з центральним акцентом на інвестиціях, зайнятості та навичках. Зелена економіка означає інвестиції у відновлювані джерела енергії, такі як сонячна енергія, водень, електромобілі та енергоефективні будинки.

Три основних напрямки поточних завдань функціонування зеленої економіки:

- запровадження макроекономічного підходу до сталого економічного зростання через регіональні, субрегіональні та національні форуми;
- демонстрація підходів зеленої економіки з акцентом на доступ до фінансів та зелених технологій;
- інвестиційна підтримка країн у розробці та інтеграції макроекономічної політики для підтримки переходу до зеленої економіки [6].

Розвиток – це динамічний процес, що складається з ряду структурних та функціональних змін у суспільстві, в результаті втручання в управління обсягом і якістю наявних ресурсів. Щоб підняти рівень добробуту більшості жителів громади, необхідно максимально підвищити ефективність вкладення енергії суспільства, розвивати людську енергію до максимально можливої міри та задовольнити соціальні потреби підвищення рівня життя людей (рис. 1.2.)

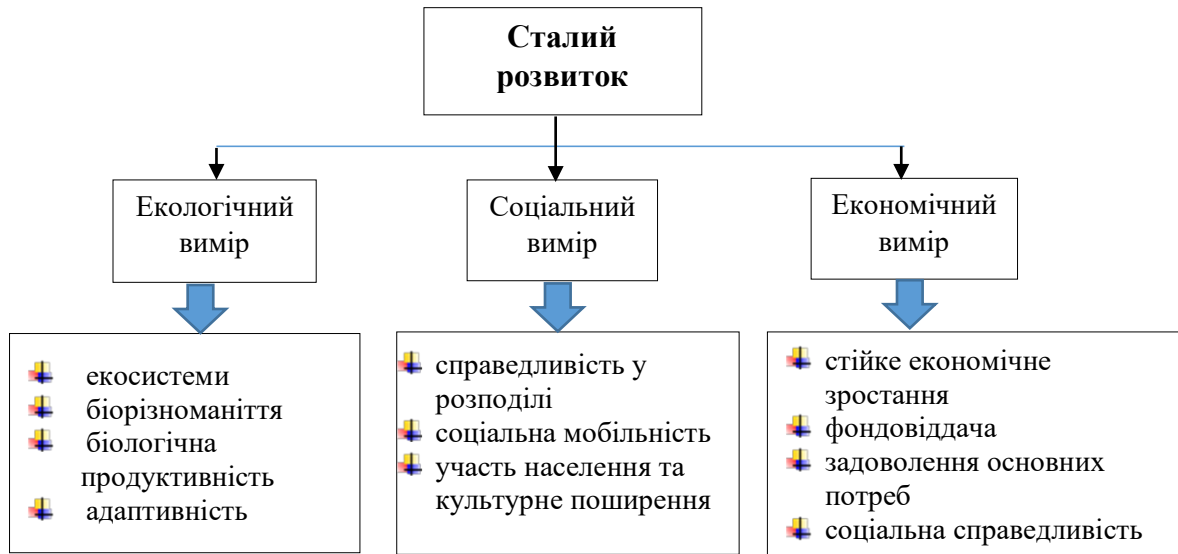

Рис. 1.2. Виміри сталого розвитку та його складові

Джерело: сформовано за матеріалами [7].

Всесвітня комісія з навколишнього середовища та сталого розвитку визначила сталий розвиток, як такий, що відповідає потребам сьогодення без шкоди для можливостей майбутніх поколінь [7].

Економічний розвиток визначається як просування суспільства шляхом розробки нового та кращого застосування методів і підвищення рівня виробництва шляхом розвитку навичок та людської енергії, а також кращої організації. Завдяки цьому ми намагаємося збільшити середній національний прибуток на душу населення та середньочисельну частку валового національного продукту за певний період часу, а також підвищення середньої продуктивності на душу населення та використання наявних ресурсів для збільшення виробництва протягом цього періоду.

Загалом економічний розвиток займає вагомe місце та визначається як процес переходу від стану недорозвиненості до стану прогресу. Це вимагає зміни економічних структур і, отже, призводить до збільшення виробничої потужності економічних ресурсів. Економічний розвиток розглядається як процес підвищення рівня національного доходу. Це в свою чергу призведе до

збільшення середнього доходу на душу населення. Одним із його наслідків є підвищення продуктивності існуючих галузей виробництва, особливо в країнах третього світу, які мають сільськогосподарську спрямованість та сектор первинних ресурсів.

1.3. Міжнародне регулювання переходу країн до «зеленої економіки»

Південна Корея була однією з перших країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка почала трансформувати свою економіку на основі зеленого зростання та запроваджувати нові підходи до системи планування, спрямовані на зміцнення зв'язку між економікою та природним середовищем. 15 серпня 2008 року президент Республіки Корея Лі Мен Бак підкреслив, що «зелене зростання з низьким вмістом вуглецю» стане новим баченням розвитку, яке керуватиме шляхом зростання країни протягом наступних 60 років [8]. Уряд представив вищезазначене бачення як інноваційний підхід у політиці, що передбачає зміну парадигми розвитку від «кількісного до якісного зростання», де нові ідеї, трансформаційні інновації та принципово нові технології стають ключовими драйверами виробництва. Реалізація цього бачення розпочалася з формування інституційного механізму стимулювання розвитку «зеленої» економіки. У 2009 році було створено Комітет зеленого зростання, який координував політику зеленого зростання та підтримував ініціативи приватного та державного секторів. Наприкінці 2009 року парламент Республіки Корея прийняв Рамковий закон про - Carbon Green Growth, яка заклала основу для нормативно-правового механізму ефективної реалізації Національної стратегії зеленого зростання під назвою «Шлях до нашого майбутнього: зелене зростання», яка була схвалена урядом разом з п'ятирічним планом її виконання на 2009-2013 роки. У червні 2014 року було прийнято другий п'ятирічний план на 2014-2018 роки. У цей період стратегічними завданнями зеленого зростання були визначені: адаптація до

зміни клімату та забезпечення енергетичної незалежності; створення нових основ економічного зростання; покращити якість життя та посилити конкурентоспроможність країни.

Стратегія визначила зелене зростання як орієнтовану на дії парадигму, яка одночасно сприяє економічному зростанню та збереженню навколишнього середовища в рамках концепції сталого розвитку, спрямованої на розвиток відновлюваних джерел енергії та екологічно чистих технологій та створення нових робочих місць. Стратегія також передбачала адаптацію до зміни клімату шляхом впровадження енергоефективних технологій у будівництві, транспорті та промисловості, систему обов'язкової звітності про викиди парникових газів та механізм торгівлі викидами. Особливу увагу було приділено механізмам підтримки комерціалізації та передачі таких технологій, створенню для них нових ринків, збільшенню обсягу інвестицій у дослідження та зелені інновації в таких секторах, як металургія, автомобільна промисловість, напівпровідники та хімічна промисловість, а також сприянню екологізації малого та середнього підприємництва через зелені закупівлі, партнерство з великими підприємствами, створення зелених полюсів у регіонах для впровадження переробки ресурсів із застосуванням зелених технологій (ресайклінг).

З 2003 року Південна Корея запровадила політику розширеної відповідальності для виробників паперової, скляної, металевої та пластикової упаковки. Ця ініціатива призвела до збільшення утилізації відходів на 34 % та сприяла збільшенню економічної вигоди для суспільства на суму понад 3,6 млрд. доларів США [8].

Більшість країн-членів ЄС є одними з лідерів «зеленого зростання», але розподіл цих країн нерівномірний. Такі країни, як Болгарія, Естонія, Румунія, Словаччина, Польща та Чехія, які займають значно нижчі позиції, відстають від країн-лідерів за глобальним індексом зеленої економіки (GGEI). Слід зазначити, що ЄС вже багато років проводить політику сприяння озеленення економіки,

зокрема шляхом реалізації відповідних програм у таких сферах, як управління природними ресурсами, стійке сільське господарство, розвиток відновлюваних джерел енергії, а також інтеграція екологічних питань у розвиток приватного сектору. Стратегію економічного розвитку Європейського Союзу «Європа 2020» можна вважати першою комплексною державною програмою забезпечення зеленого зростання. Крім того, реалізація Рамкової програми Європейського Союзу з науки та інновацій на 2014-2020 роки «Горизонт 2020» (Horizon 2020) допомогла створити науково-технологічну основу для прискореного та сталого економічного розвитку ЄС не лише в секторі енергетики, а й в інших сферах. З метою прискорення переходу до зеленої економіки та заохочення узгоджених дій у всіх відповідних секторах економіки, ЄС також розпочав реалізацію ряду програм, спрямованих на розвиток зеленої економіки протягом останніх 10 років, сприяючи розвитку інституційної бази та демонструючи потенційні переваги екологічних практик, таким чином стимулюючи їх більш широке використання в різних секторах.

Ініціативи цієї категорії, що фінансуються ЄС, включають, наприклад, Партнерство ООН для дій щодо зеленої економіки (PAGE), Коаліцію зеленої економіки (GEC) і Мережу єдиної планети («United planet»), тобто глобальну дію для зміцнення міжнародного співробітництва з метою прискорити перехід до сталого виробництва та споживання як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються.

ЄС вживає заходів для сприяння впровадженню практик сталого споживання та виробництва в приватному секторі шляхом фінансування проектів, що впроваджуються посередницькими організаціями, та надання підтримки підприємствам у таких сферах, як ефективне використання ресурсів, екологічні інновації, сертифікація, доступ до фінансової сфери, побудова мережі тощо. Наприклад, програма SWITCH (табл. 1.2) з регіональними програмами

представлена в Азії, Середземномор'ї та Африці. Загальна сума зобов'язань ЄС для цих програм становить близько 300 мільйонів євро.

Таблиця 1.2

Програми ЄС щодо розвитку зеленої економіки

№	Назва програми фінансування	Загальний обсяг фінансування програми
Стале виробництво та споживання (Ціль сталого розвитку № 12)		
1	SWITCH–Азія (Регіональна індикативна програма для Азії)	210 000 000 євро
2	SWITCHMED (Тематична програма з довкілля та природних ресурсів – ENRTP)	23 000 000 євро
3	SWITCH зелена Африка	39 000 000 євро
4	Підтримка програми ООН зі сталого виробництва та споживання	15 000 000 євро
Інклюзивне та стале зростання (Ціль сталого розвитку № 8)		
5	Партнерство для дій у сфері зеленої економіки (Partnership for Action on Green Economy)	8 500 000 євро
6	Коаліція «Зелена економіка» (Green Economy Coalition – GEC)	3 000 000 євро
7	Флагманська ініціатива ЄС SWITCH to Green	2 000 000 євро
8	Озеленення економік у країнах Східного партнерства Європейського Союзу	10 000 000 євро
9	Підтримка ініціатив ООН з питань навколишнього середовища щодо зеленої економіки	2 350 000 євро

Джерело: [9]

Окрім того, в ЄС виконуються внутрішні програми, спрямовані на стимулювання зеленого зростання всередині союзу. До них, зокрема, належать План дій з циркулярної економіки, Дорожня карта з ресурсоефективності (Resource Efficiency roadmap), План дій з еко-інновацій (Eco-innovation Action Plan), Зелений план дій для МСП (Green Action Plan for SMEs), Ініціатива зеленого працевлаштування (Green Employment Initiative), Програма екомаркування (Eco-label scheme), Дорожня карта розбудови конкурентоспроможної низьковуглецевої економіки до 2050 року (Roadmap for moving to a competitive low-carbon economy by 2050).

Дорожня карта розвитку енергетичного комплексу ЄС до 2050 року (Energy roadmap 2050), покликана переформатувати систему енергозбереження та

реагування на попит, передбачає повний перехід на джерела відновлення та масштабне запровадження цифрових технологій.

Майже всі країни ЄС розробили «зелені» заходи в галузі енергетики, розвитку інфраструктури та громадського транспорту, будівництва екологічних поселень, а також систем переробки та утилізації відходів. В ЄС прийняті норми на автомобільні вихлопи Євро-5 і Євро-6. Виділено значні субсидії власникам електромобілів. Великобританія була оголошена всесвітнім центром «зеленого» фінансування Програмою ООН з навколишнього середовища. У Великобританії також знаходиться перший у світі Банк «зелених» інвестицій (GIB), який був створений урядом, що виступає єдиним акціонером. Уряд надав Банку «зелених» інвестицій (GIB) початковий капітал для інвестицій, що використовується для підтримки «зелених» проєктів на комерційних умовах по всій Великобританії і мобілізації капіталу приватного сектору для інвестицій у «зелену» економіку країни. Згідно з даними ЮНЕП, у Великобританії є шість пріоритетних сфер для довгострокового сталого фінансування: соціальні інновації, інституційне управління, мобілізація ринку капіталу, фінансування житлового будівництва, пруденційного управління, мобілізації податкових і інших ресурсів для сприяння переходу до технологій з низьким рівнем викидів вуглецю, «зелену» економіку. Серед багатьох європейських країн, які посідають високі місця в рейтингу глобального індексу зеленої економіки, корисним для України, на наш погляд, може бути досвід Франції та Італії.

Так, у Франції політика сталого розвитку здійснюється на основі двох головних законів: Закону з енергетичного переходу до зеленого зростання (2015р.) і Закону щодо відновлення біорізноманіття, природи і ландшафту (2016р.). Також екологічна політика у Франції підтримується низкою національних стратегій і програм, таких як [10]: низьковуглецева національна стратегія (2015р.); Національна стратегія щодо екологічного переходу до сталого розвитку (2015-2020 р.р.); Національна стратегія щодо збереження

біорізноманіття (2011-2020 р.р.); Національний план з охорони навколишнього середовища (2015-2019 р.р.) та інші.

У Франції бюджетні фінансові ресурси, що спрямовуються на цілі енергетичної та екологічної трансформації, формуються з двох основних джерел: за рахунок системи екологічних податків і за допомогою випуску «зелених» облігацій. Цікавим, на нашу думку, є також досвід державного стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Італії. У 2002 році в Італії була затверджена Національна стратегія зі сталого розвитку. У 2015 році був прийнятий Закон 221/2015 «Заходи екологічного характеру щодо сприяння зеленій економіці та обмеження надмірного використання природних ресурсів», [11], що розвиває ідеї стратегії.

Ще одним державним інститутом, що сприяє розвитку «зеленого» фінансування, виступає Фонд Кіото, створений урядом Італії в рамках закону про державний бюджеті 2007 року для виконання Кіотського протоколу. Фонд надає пільгові кредити (ставка 0,25%) на підвищення енергоефективності громадських установ: у школах, дитячих садках, університетах та інших державних установах на 20 років [12].

США продовжують мати посередні результати за рейтингом глобального індексу зеленої економіки (GGEI), посідаючи 31 місце із 130 країн. Однак ініціативи американських компаній щодо зелених ланцюгів поставок та зменшення вуглецевих слідів прискорюються. Порівняно низькі результати США має через повільний темп декарбонізації економіки, низьку якість повітря та погане управління лісовими ресурсами. Водночас у США діють «зелені» програми для місцевого бізнесу, зокрема такі, як Програма Green Plus, яка проводить навчання та сертифікацію малого і середнього бізнесу, а також пропонує інструменти бенчмаркетингу та стратегії «озеленення» бізнесу й закупівель; Програма Green Seal пропонує сертифікацію для місцевих підприємств, що прагнуть «озеленити» свої товари та послуги.

У Китаї «зелене» зростання було задекларовано у Дванадцятому п'ятирічному плані (2011-2015 роки), який передбачав скорочення викидів забруднюючих речовин; покращення якості джерел питної води; контроль забруднення, викликаного небезпечними хімічними речовинами й небезпечними відходами; проведення заходів щодо міської екологічної інфраструктури; запобігання екологічному погіршенню; підвищення ядерної безпеки; посилення інституційного регулювання навколишнього середовища. План також вимагав, щоб місцеві органи влади інтегрували цілі охорони навколишнього середовища у місцеві плани економічного й соціального розвитку та представляли доповіді щодо їх здійснення [13].

Таким чином, міжнародний досвід свідчить, що країни світу, які взяли курс на розвиток «зеленої» економіки, використовують різні механізми та інструменти державного стимулювання в своїй національній політиці та стратегіях розвитку. Кожна країна формує для себе перелік пріоритетних секторів економіки, у яких можливе впровадження «зелених» ініціатив, таких як: відновлювальна енергетика, сільське господарство, туризм, транспорт, будівництво та інші. Крім того, з метою забезпечення «озеленення» визначених секторів економіки доцільним є запровадження системи «зелених» податків та «зелених» пільг, зростання частки «зелених» державних закупівель, спрощення адміністративних процедур для підприємств «зеленого» сектору економіки та сприяння поширенню «зелених» інновацій.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» У КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС

2.1. Вплив Європейської зеленої угоди на європейський бізнес

У 2019 році Європейська комісія запустила Європейську «Зелену угоду» (European Green Deal). EGD – це комплекс заходів щодо скорочення викидів парникових газів і мінімізації використання ресурсів при досягненні економічного зростання [14]. Це означає, що продукти, які продаються на ринку ЄС, повинні відповідати вищим стандартам екологічності. Якщо ви експортуєте до ЄС, потрібно знати, як політика EGD може вплинути на ваш бізнес, і підготуватися до цих наслідків.

Європейська Зелена Угода (EGD) є відповіддю ЄС на глобальну кліматичну надзвичайну ситуацію. Вона містить набір стратегій, спрямованих на перетворення ЄС на кліматично нейтральну та ресурсоефективну економіку до 2050 року. EGD охоплює всі сектори економіки: від сільського господарства до енергетики та від транспорту до будівництва. Таким чином, EGD включає ключові політики та заходи, такі як стратегія «Від ферми до виделки» та Новий план дій циркулярної економіки. Політика Європейської Зеленої Угоди, ймовірно, вплине на торгівлю всередині ЄС та імпорт до ЄС, і цілком можливо, що екологічні стандарти та стандарти сталого розвитку стануть суворішими на пізнішому етапі. Це означатиме посилення вимог до підприємств із країн, що розвиваються, які експортують до ЄС. У найближчі 2 роки буде прийнято багато рішень, і ці рішення визначатимуть ступінь впливу на бізнес. У будь-якому випадку, важливо бути поінформованим про цілі та амбіції EGD, щоб бути готовим дотримуватись вищих стандартів.

Європейська Зелена Угода має на меті збереження, підтримку та покращення природних ресурсів, земель та екосистем ЄС, а також захист здоров'я та добробуту європейських громадян від екологічних ризиків та

наслідків зміни клімату. Для досягнення кліматичних цілей 2% ВВП Європи буде спрямовано на озеленення економіки, включаючи нову інфраструктуру, державні закупівлі, дослідження, розробки та реорганізацію промисловості. EGD також прагне стати лідером у глобальних діях проти зміни клімату. Але ЄС не може самостійно досягти своїх кліматичних цілей, оскільки для цього потрібна участь його союзників і торгових партнерів у всьому світі. ЄС визнає, що деяким регіонам, галузям і працівникам буде важче здійснити цей перехід.

Європейська Зелена Угода включає такі сфери політики (рис. 2.1.):

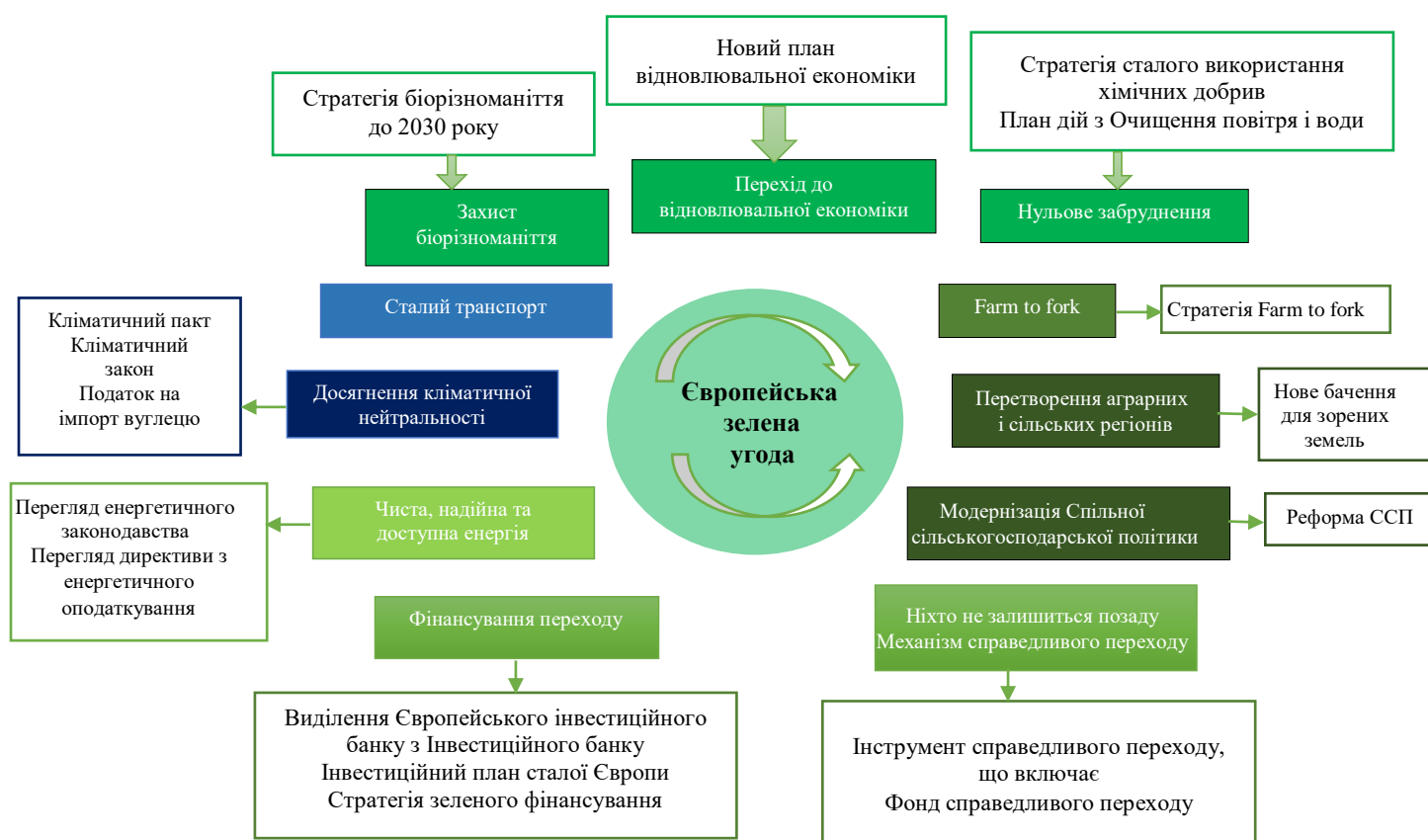

Рис. 2.1. Складові Європейської Зеленої Угоди

Джерело: [15]

Таким чином, Європейська Зелена Угода застосовуватиме справедливий та інклюзивний підхід для досягнення справедливого переходу. Європейська «зелена угода» була представлена 11 грудня 2019 року Європейською комісією, а перший набір законодавчих пропозицій було представлено 14 липня 2021 року. Ці пропозиції включають низку дій у найближчому майбутньому, починаючи

від Європейського кліматичного закону до створення та розробки наскрізних стратегій для каталізації переходу в аспектах економічного значення, таких як енергетика, промисловість, мобільність, забруднення, біорізноманіття та продовольство. Стратегія «Від ферми до виделки (або до столу)» (Farm to Fork) (F2F) – це один із основних кроків, щоб зробити Європу кліматично нейтральною до 2050 року. Справедливі, здорові та екологічно чисті харчові системи лежать в основі F2F. Ця стратегія викладає як регуляторні, так і нерегуляторні ініціативи для підтримки справедливого переходу.

Стратегію «Від ферми до виделки» було запущено 20 травня 2020 року з метою зменшити вплив продовольчої системи ЄС на навколишнє середовище та клімат, а також повернути втрату біорізноманіття. У цьому контексті F2F прагне зменшити харчові відходи, забезпечити достатню та доступну продукцію для своїх громадян, а також гарантувати, що фермери отримують справедливу ціну за свою продукцію та що ЄС залишається конкурентоспроможним у глобальному масштабі (рис. 2.2.).

Рис.2.2. Стратегія «Від ферми до виделки» (F2F)

Джерело: [16]

Стратегія F2F поставила 5 головних цілей, яких потрібно досягти до 2030 року: зменшити використання хімічних пестицидів на 50%; зменшити втрати поживних речовин щонайменше на 50%; зменшити використання добрив мінімум на 20%; зменшити продажі антибіотиків для сільськогосподарських тварин на 50%; 25% сільськогосподарських угідь мають перевести на органічне виробництво. У рамках дій, необхідних для досягнення цих цілей, ЄС планує перегляд багатьох існуючих правил для харчових продуктів і сільського господарства, а також створення нових правил і вдосконалення інструментів координації всередині ЄС (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Дії щодо сталого виробництва харчових продуктів для реалізації стратегії «Від ферми до виделки»

Відповідні дії щодо впровадження	Хронологія	Сектори
Настанови ЄС щодо аквакультури	2 квартал 2021 року	Риба і морепродукти
Нова Спільна аграрна політика	2021-2022 (перехідний період) 1 квартал 2023 року (реалізація)	Сільське та лісове господарство
Біопестициди – критерії затвердження для мікробних активних речовин	4 квартал 2021 року	Аграрний сектор
Перегляд існуючого законодавства про добробут тварин, в тому числі, щодо транспортування та забою	4 квартал 2021 року	Одяг, предмети декору та домашній текстиль
Перегляд Директиви щодо сталого використання пестицидів	1 квартал 2022 року	Аграрний сектор
Стратегія ЄС щодо водоростей (блакитна біоекономіка)	2 квартал 2022 року	Натуральні інгредієнти та сектор риби та морепродуктів
План дій щодо інтегрованого управління поживними речовинами для зменшення забруднення добривами	4 квартал 2022 року	Сільське та лісове господарство

Джерело: сформовано на підставі [17]

Також були запропоновані програми просування, які запровадили сталу систему маркування харчових продуктів (табл. 2.1 і табл. 2.2), включаючи

органічні продукти в школах і державних установах, та ухвалили План дій для органічного сільського господарства на 2020-2026 роки.

Таблиця 2.2

Етичні дії щодо виробництва харчових продуктів для реалізації стратегії «Від ферми до виделки»

Відповідні дії щодо впровадження	Хронологія	Сектори
Ініціатива щодо покращення системи корпоративного управління (інтеграція сталого розвитку в корпоративній стратегії)	2 квартал 2021 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство
Кодекс ЄС та система моніторингу для відповідального ведення бізнесу в ланцюзі постачання харчових продуктів	3 квартал 2021 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство
Перегляд схеми географічних зазначень	4 квартал 2021 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство

Джерело: сформовано на підставі [17]

Таблиця 2.3

Вміст поживних речовин, безпека харчових продуктів і заходи щодо маркування для реалізації стратегії «Від ферми до виделки»

Відповідні дії щодо впровадження	Хронологія	Сектори
Перегляд правил надання інформації споживачам	4 квартал 2021 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство
Пропозиція щодо гармонізованого обов'язкового маркування поживних речовин на лицьовій стороні упаковки, щоб дозволити споживачам вибирати продукти харчування, які турбуються про здоров'я	4 квартал 2021 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство
Перегляд маркетингових стандартів в ЄС для продукції сільського господарства, рибальства та аквакультури (забезпечити споживання та постачання екологічно чистих продуктів)	2 квартал 2021 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство
Перегляд законодавства ЄС щодо матеріалів, що контактують з харчовими (безпека харчових продуктів і екологічний слід)	4 квартал 2022 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство
Встановить профілі поживних речовин, щоб обмежити рекламу високого вмісту солі, цукру або жиру	4 квартал 2022 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство

Пропозиція вимагати зазначення походження деяких товарів	4 квартал 2022 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство
Перегляд законодавства щодо рослин, вироблених за допомогою певних нових методів генної інженерії	2 квартал 2023 року	Сільське господарство, рибальство та лісове господарство

Джерело: сформовано на підставі [17]

Але продовольча система ЄС залежить від глобальних ланцюжків поставок: від кормів для тварин до спецій і тропічних фруктів. Таким чином, для досягнення цілей F2F торгова політика ЄС сприятиме співпраці з країнами за межами ЄС для покращення харчування та пом'якшення відсутності продовольчої безпеки шляхом посилення стійкості продовольчих систем та зменшення харчових відходів.

Сфери міжнародного співробітництва включатимуть: дослідження харчових продуктів та інновації; агроекологія; стале управління ландшафтами та управління земельними ресурсами; збереження та стале використання біорізноманіття; інклюзивні та справедливі ланцюжки вартості; запобігання продовольчим кризам і реагування на них, особливо в нестабільних умовах; стійкість і готовність до ризику; стійкість закладена в гуманітарні заходи та в розвиток.

Очікується, що F2F призведе до великих змін у способах виробництва, транспортування, розповсюдження та продажу продуктів харчування. Найбільш безпосередній вплив стратегії F2F на підприємства, які експортують до Європи, матиме Нова спільна сільськогосподарська політика, яка набула чинності в першому кварталі 2023 року. Підприємства з країн, що не входять до ЄС, які експортують до ЄС, повинні будуть дотримуватися суворіших правил щодо маркування та інформації.

Існують також потенційно впливові нормативні акти, які набувають чинності в довгостроковій перспективі (від 3 до 10 років). Наприклад, існує План

дій щодо інтегрованого управління поживними речовинами для зменшення забруднення добривами, який включатиме маркування щодо впливу добрив не лише на здоров'я людини, а й на навколишнє середовище. Це, ймовірно, призведе до додаткових обмежень щодо типу та кількості хімічних добрив, які використовуються в сільському господарстві, що матиме наслідки для бізнес-моделі підприємств, які працюють у традиційному режимі сільського господарства.

План дій ЄС щодо економіки замкнутого циклу (Circular Economy Action Plan (CEAP)) – це набір взаємопов'язаних ініціатив, спрямованих на зменшення тиску на природні ресурси шляхом зміни дизайну, виробництва та споживання продуктів таким чином, щоб не утворювалося відходів. Ці ініціативи спрямовані на різноманітні матеріали та товари, такі, як упаковка, технології, транспортні засоби та текстиль.

Циркулярна економіка – це модель виробництва та споживання, яка передбачає спільне використання, оренду, повторне використання, ремонт, відновлення та переробку наявних матеріалів і продуктів якомога довше. Таким чином подовжується життєвий цикл виробів. На практиці це означає скорочення відходів до мінімуму. Коли термін служби продукту закінчується, його матеріали зберігаються в економіці, де це можливо. Їх можна продуктивно використовувати знову і знову, тим самим створюючи додаткову цінність. Це відрізняється від поточної лінійної економічної моделі, де матеріали використовуються в продуктах, споживаються та викидаються.

Оскільки План дій ЄС щодо циркулярної економіки визначає, що вона захищає екологію і зростає без збільшення споживання, тобто – без надмірних відходів і викидів, то за розрахунками ЄС, ця модель дозволить створити 2 млн робочих місць до 2030 року. А кожна оселя зможе щороку заощаджувати на енергії до 500 євро. Там сподіваються до того часу скороти потреби у сировині

на усіх ланках виробництва до 24%. А також планують знизити щорічні витрати підприємств на 630 млрд євро [18].

Перший план (2015р.) призвів до кількох важливих кроків у напрямку розвитку ресурсоефективної економіки, включаючи Директиву щодо одноразового пластику та обов'язкові вимоги екодизайну для продуктів, пов'язаних з енергією, таких як побутові товари, двигуни та блоки живлення. Однак багато заходів, запропонованих у першому Плані дій ЄС щодо економіки замкнутого циклу, залишалися добровільними, лише деякі з них були включені в офіційне законодавство до початку 2019 року. Останній План дій щодо «циркулярної» економіки був ухвалений Європейською Комісією у 2020 році.

Таким чином циркулярна економіка включає наступні елементи (рис. 2.3.)

Рис. 2.3. Складові циркулярної економіки

Джерело: [19]

Серед дій, які мають відношення до малих і середніх підприємств із країн, що розвиваються (табл. 2.4), багато пов'язані з переглядом чинного законодавства, оцінкою впливу переходу до економіки замкнутого циклу та проведенням публічних консультацій. Комісія також запропонувала 3 нові

законопроекти, які ще потрібно буде переглянути, перш ніж стати законом. Це означає, що якщо ці пропозиції будуть розглянуті та схвалені, вони, швидше за все, будуть реалізовані у 2023 році або пізніше.

Таблиця 2.4

Резюме відповідних дій Європейської Комісії для впровадження СЕАР

Відповідні дії щодо впровадження	Хронологія	Сектори
Інтеграція цілей циклічної економіки в угоди про вільну торгівлю, у двосторонні, регіональні та багатосторонні процеси та угоди та в інструменти фінансування зовнішньої політики ЄС	Станом на 2020 рік	всі
Інтеграція цілей циркулярної економіки в контексті правил нефінансової звітності та ініціатив щодо сталого корпоративного управління та екологічного обліку	2021 рік	всі
Пропозиція до положення про обґрунтування зелених вимог	2 квартал 2021 року	всі
Стратегія ЄС для текстилю	3 квартал 2021 року	Одяг, домашній текстиль
Пропозиція щодо директиви щодо скорочення (надлишкової) упаковки та відходів упаковки	4 квартал 2021 року	всі
Пропозиція щодо директиви щодо ініціативи політики сталої продукції	4 квартал 2021 року	Одяг, домашній текстиль

Джерело: розроблено на підставі [20]

Однак на ринку відбуваються трансформації щодо більших гравців у постраждалих секторах, які реагують на зміну норм і практики. Вже є ознаки того, що покупці хочуть більше переробленої упаковки, більше переробленого текстилю та загалом більше інформації від постачальників про аспекти сталого розвитку в ланцюжку постачання.

У довгостроковій перспективі (3-10 років) можуть бути введені закони та нормативні акти, які визначають, як виготовляються продукти, упаковуються та як відбувається звітування про них на європейському ринку. Основні товари, що експортують до Європи, швидше за все, повинні адаптуватися до:

➤ законів щодо створення екологічно чистих продуктів, які мінімізують відходи протягом життєвого циклу;

➤ Законів, що обмежують кількість та тип упаковки, яку ви можете використовувати для своїх продуктів.

Є потреба у додатковій інформації про методи переробки та виробництва, щоб покупці могли робити «екологічні претензії», а європейські споживачі могли бути поінформовані про свій вибір покупки.

Європейська Зелена Угода по-різному вплине на імпорт до Європи. На додаток до встановлення вищих стандартів стійкості в первинному виробництві та промислових процесах, Угода вимагатиме від малих і середніх підприємств надавати більше інформації про продукцію, яку вони експортують до Європи. Це означатиме збільшення витрат у короткостроковій перспективі та підвищення конкурентоспроможності на стабільному глобальному ринку в довгостроковій перспективі.

Таким чином, Європейська зелена угода змінила існуючі норми, щоб зробити бізнес і ланцюжки поставок більш стійкими. Це вплинуло на імпорт до Європи наступним чином:

- ✚ Більш високі стандарти соціальної та екологічної стійкості у виробництві та переробці товарів і послуг;

- ✚ Підвищений попит на інформацію про практику виробництва та обробки;

- ✚ У короткостроковій перспективі зросли витрати на перехід до нових моделей сталого виробництва;

- ✚ У довгостроковій перспективі Європейська Зелена Угода готує експортерів товарів до сталого глобального ринку.

2.2. Аналіз впровадження «зеленої економіки» у країнах-членах ЄС

У стратегії «Європа 2020» Європейська комісія представила бачення ресурсоефективної та низьковуглецевої економіки, а під час підготовки до саміту РІО+20 у 2012 року було означено зелену економіку як таку, яка забезпечує зростання, створюючи робочі місця для усунення бідності шляхом

інвестування в захист природного капіталу, який окреслює виживання нашої планети в довгостроковій перспективі. Це ресурсоефективна і соціально інклюзивна економіка.

Європейська комісія вважає, що зелена економіка – це більше, ніж сума існуючого зобов'язання. Вона має потенціал для розвитку нової парадигми розвитку і такої нової бізнес-моделі, в якій зростання, розвиток і природне середовище вважаються взаємопідтримуючими. Підвищення ефективності використання ресурсів, сприяння стійкому розвитку споживання та виробництва, запобігання зміні клімату, захист біорізноманіття, боротьба з опустелюванням, зменшення забруднення та управління природними ресурсами та екосистемами у відповідальний спосіб є необхідністю та одночасно рушійною силою забезпечення переходу до зеленої економіки [21, С.51; 22, С. 29]. Центром екологічної політики та права при Єльському університеті щорічно складається рейтинг екологічно чистих країн світу (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Рейтинг країн світу за індексом екологічної ефективності у 2022 році

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Данія	77,90
2	Велика Британія	77,90
3	Фінляндія	76,50
4	Мальта	75,20
5	Швеція	72,70
6	Люксембург	72,30
7	Словенія	67,30
8	Австрія	66,50
9	Швейцарія	65,90
10	Ісландія	62,80
11	Нідерланди	62,60
12	Франція	62,50
13	Німеччина	62,40
14	Естонія	61,40
15	Латвія	61,10
52	Україна	49,60

Джерело: сформовано за матеріалами [23]

Дослідження екологічної ефективності вимірює досягнення країни у сфері охорони довкілля та управління природними ресурсами на основі 22 показників у 10 категоріях, які відображають різні аспекти стану довкілля та життєздатності екологічних систем, збереження біорізноманіття, зміни клімату, здоров'я населення, економічні практики та їхній вплив на довкілля, а також ефективність екологічної політики уряду. У 2022 році Україна посіла 52 місце з індексом 49,60, що є значним покращенням порівняно з 60 місцем у 2020 році (індекс 49,50). За останні десять років (2012-2022) Україна покращила свій індекс на 6,20. З огляду на таку позицію, розвиток зеленого бізнесу українцями є не лише даниною модним тенденціям, а й нагальним викликом та необхідністю.

Ефективною формою зеленого бізнесу в ЄС є формування зелених кластерів на основі сучасних технологій та інновацій. Концепція розвитку кластерів базується на поєднанні екологічних та енергетичних технологій з гуманітарними технологіями та креативною індустрією, наукою та освітою, на основі максимальної мобільності факторів виробництва.

Прикладом регіонального зеленого кластеру в Європі є кластер Green Tech Cluster, розташований у Долині зелених технологій поблизу столиці Штирії міста Грац (Австрія). В рамках кластеру близько 200 компаній та науково-дослідних інститутів наразі працюють над чистими та зеленими технологіями майбутнього. Загалом проект Green Tech Valley об'єднує понад 20 000 компаній у сфері екологічних та енергетичних технологій. З часткою дослідження та розробок у 4,8% Штирія є другим найбільш інноваційним регіоном Європи.

Іншим успішним прикладом є кластер Green Net Finland, який об'єднує досвід і ресурси фінських компаній, що працюють у сфері зелених технологій, науково-дослідних і освітніх установ та державних органів. З 2001 року Green Net Finland реалізував понад 50 проектів розвитку на національному та міжнародному рівнях. Його метою є створення проектів розвитку, спрямованих на економію енергії та ресурсів, створення дієвого низьковуглецевого міського

середовища, тобто SMART-міст, просування фінських зелених інновацій та технологій, а також розвиток місцевого бізнесу [24.]. Пріоритетними напрямками для забезпечення трансформації європейської економіки на зеленій основі є збалансована мобільність та ефективне використання енергії та матеріалів. Оскільки ЄС залежить від поставок викопного палива (табл. 2.6), основним інструментом розвитку «зеленої» економіки в ЄС є «зелена» енергетика.

Таблиця 2.6.

Залежність ЄС від імпорту органічних енергоносіїв

Рік	Залежність від імпорту, %			
	Тверде паливо	Нафта та нафтопродукти	Природний газ	Середній показник
1990	19,9	80	45,5	44,2
2000	30,6	75,7	48,8	46,7
2010	39,5	84,5	62,2	52,6
2012	42,2	86,5	65,8	53,3
2013	44,1	87,4	65,2	53,1
2014	45,6	87,4	67,2	53,4
2015	42	88,6	66	53
2020	50	86	75	62
2030	66	88	81	67

Джерело: сформовано за матеріалами [25]

Сучасна високотехнологічна чиста енергетика прискорює трансформацію структури енергетичних ринків та інших секторів, створюючи попит на широкий спектр інновацій та стимулюючи розвиток бізнесу для впровадження інноваційних рішень.

Дослідження ЮНЕП (Програма ООН з довкілля) показують, що щорічні інвестиції у розмірі близько 1,25% світового ВВП в енергоефективність та відновлювану енергетику дозволять скоротити глобальний попит на первинну енергію на 9% до 2020 року та майже на 40% до 2050 року. Зайнятість в енергетичному секторі збільшиться на 20% порівняно зі звичайним сценарієм, а частка відновлюваних джерел енергії досягне 30% до середини століття.

Активізується розвиток екологічно чистих енергетичних технологій, а також формування нової архітектури фінансування досліджень та впровадження цих технологій [26].

Говорячи про тенденції розвитку відновлюваної енергетики в Європі, давайте подивимося на стратегію ЄС. До 2030 року Європа планує скоротити викиди на 40% порівняно з 1990 роком і досягти 27% частки відновлюваної енергії в енергобалансі. Країни ЄС розробили стратегію державного фінансування науково-дослідницької діяльності для досягнення сталої енергетичної системи. Уряди країн ЄС надали додаткову фінансову підтримку діяльності державного сектору. Нинішній уряд також систематично підтримує плани розвитку зеленої енергетики, впроваджуючи так званий «Зелений курс», який має на меті заохочувати енергозбереження та розвиток місцевих проектів з відновлюваної енергетики. Уряди наполягають на забезпеченні довгострокової віддачі від відновлюваних джерел енергії за допомогою інновацій.

У 2010 році Німеччина прийняла Енергетичну концепцію, яка відводить зеленій енергетиці провідну роль в німецькій енергетичній системі. Концепція діє до 2050 року, і її елементи включають розвиток відновлюваних джерел енергії, будівництво електромереж і розширення потужностей для зберігання енергії, підвищення енергоефективності (сувора економія енергії, наприклад, шляхом утеплення будівель) і розвиток конкурентоспроможних за ціною і якістю енергетичних технологій.

Слід зазначити, що впровадження «зелених» технологій в енергетиці Німеччини супроводжується активною пропагандистською діяльністю, яка охоплює практично все населення країни. Лекції про альтернативні джерела енергії, що пояснюють їх важливість для економіки та навколишнього середовища, а також види та принципи роботи пристроїв відновлених джерел енергії, організовуються в широких масштабах, в тому числі в дитячих садках, школах та університетах. Тема відновлюваних джерел енергії з'являється в

телевізійних програмах, публічних політичних дебатах і виступах лідерів країни [27, С.16].

Австрія також приділяє увагу розвитку відновлюваних джерел енергії при формуванні своєї національної стратегії. У 2011 році було прийнято Закон про розвиток чистої енергетики на 2011-2020 роки. Основними цілями цього закону є забезпечення безпеки енергопостачання, захист навколишнього середовища, гарантовані інвестиції в існуючі та заплановані енергетичні об'єкти, більш ефективне використання коштів на підтримку «зеленої» економіки, ефективне стратегічне планування розвитку «зелених» технологій для забезпечення їх безперешкодного впровадження у виробництво, а також повна відмова від імпорту атомної електроенергії. Закон передбачає збільшення загального споживання зеленої енергії протягом прогнозованого періоду з 70 000 до 77 000 ГВт/рік, зокрема за рахунок розширення мережі/потужності альтернативних джерел, таких, як малі гідроелектростанції, електростанції на біомасі, вітрові електростанції та сонячна енергія [28, С.116].

Важливим напрямком розвитку зеленої економіки в ЄС є «зелена» модернізація транспорту. Ринок електромобілів в останні роки розвивається досить активно. Транспорт повинен використовувати менше енергії, щоб зменшити свій негативний вплив на навколишнє середовище, тому попит на нові автомобілі, особливо електромобілі, продовжує зростати в ЄС. Ринкова частка електромобілів на ринку нових легкових автомобілів зросла до 12,1%. (рис. 2.4).

Реєстрація нових легкових автомобілів в ЄС Тенденція 12 місяців

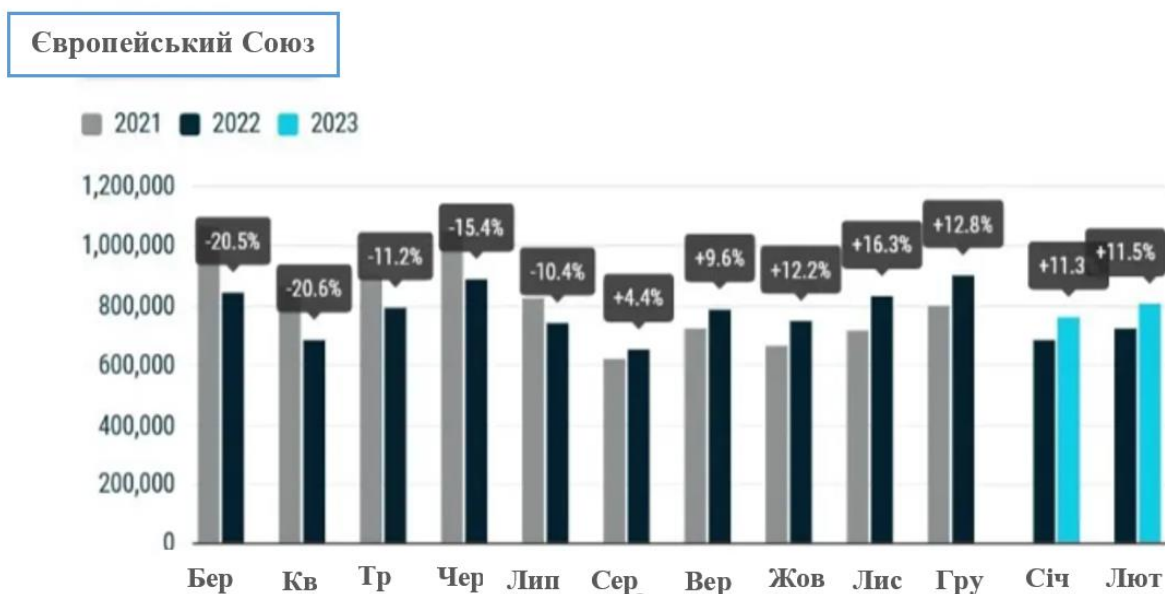

Рис. 2.4. Реєстрація нових легкових автомобілів в ЄС 2021- початок 2023 року

Джерело: [29]

Як видно з рис. 2.4. лютневі реєстрації нових легковиків в ЄС збільшилися на 11,5%, до 802 763 од., повідомляє Європейська асоціація автовиробників [30]. Більшість ринків ЄС продемонстрували значне зростання, включаючи чотири найбільші, причому найбільше зростання відбулося в Іспанії та Італії (+19,2% і +17,4% відповідно). За перші два місяці року ринок ЄС досяг майже 1,6 мільйона нових зареєстрованих автомобілів, що на 11,4% більше, ніж у попередньому році, завдяки двозначному зростанню як у січні, так і в лютому. Якщо дивитися на чотири основні ринки ЄС, то Іспанія (+32,1%) та Італія (+18,2%) зафіксували найбільший приріст, за якими йде Франція (+9,1%). Кількість зареєстрованих автомобілів у Німеччині не змінилася (+0,2%) протягом цього двомісячного періоду [30].

Структуру нових легкових автомобілів за видами палива подано на рис. 2.5.

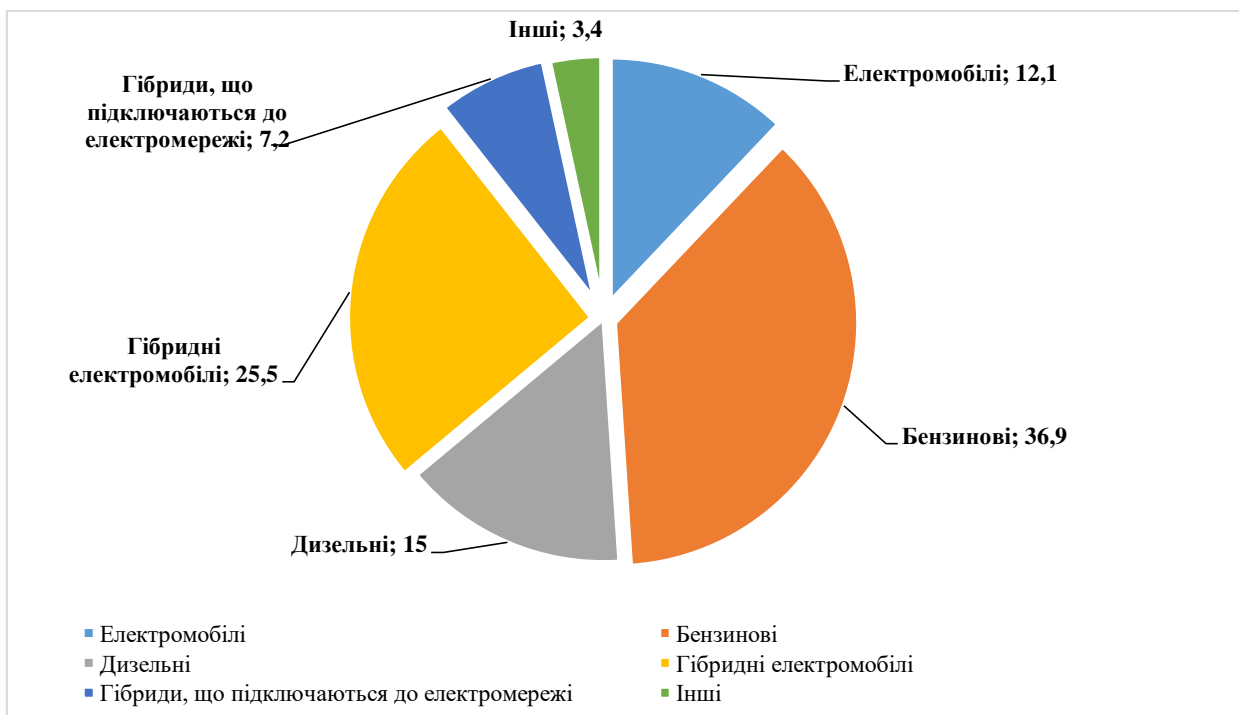

Рис. 2.5. Продаж нових легкових автомобілів в ЄС за видами палива у 2022 році

Джерело: [30]

За даними Асоціації європейських виробників автомобілів, на початку 2023 року найбільшого ажіотажу зазнав сегмент електромобілів (BEV), реєстрація яких збільшилась на 39,7% до 97300 авто. Таким чином їх частка на ринку нових легкових автомобілів збільшилась з 9,7% до 12,1%. Винятком є Чехія (-3,2%) і Словаччина (-28,2%). Ринки продажу цих автомобілів в регіоні сприяли зростанню, включаючи три найбільші країни: Німеччину (+14,7%), Францію (+45,7%) і Нідерланди (+88,9%). Також лютий 2023 року був вдалим для продажу гібридів (HEV) – продажі зросли на 22,3%. Це зростання було наслідком зростання на чотирьох ключових ринках ЄС: Іспанії (+31,8%), Франції (+24,6%), Німеччини (+24,2%) та Італії (+23,9%). За результатами такого продажу частка ринку гібридів досягла 25,5% порівняно з 23,3% лютого 2022 року. І навпаки, реєстрація гібридних транспортних засобів, що підключаються до електромережі (PHEV), зменшилася на 7,4% до 57569 автомобілів. Таке зменшення відбулося в основному через значне зниження продажів у Німеччині

(-44,8%), оскільки у 2022 році було припинено надання субсидій на них. Реєстрації нових бензинових автомобілів збільшились на 11,1%, а їх частка ринку склала 36,9%, що відповідає частці, зафіксованій торік. Сприяли цьому зростанню Іспанія (+19,0%), Італія (+16,3%), Німеччина (+8,9%) і Франція (+7,7%).

Разом з тим ринок дизельних автомобілів в ЄС продовжив скорочуватися (-8,4%), незважаючи на зростання на деяких ринках Центральної Європи, таких як Польща (+18,9%), Чехія (+12,4%) та Італія (+2,2%). Лише за перші два місяці року на ринку ЄС було зареєстровано майже 1,6 мільйона нових автомобілів, що на 11,4% більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Якщо розглядати чотири основні ринки ЄС, то найбільше зростання зафіксовано в Іспанії (+32,1%) та Італії (+18,2%), за якими слідує Франція (+9,1%). У Німеччині кількість зареєстрованих транспортних засобів за два місяці майже не змінилася (+0,2%).

Норвегія натомість вибрала фіскальне стимулювання як один з методів підтримки еко транспорту. В Норвегії електромобілі звільнені від високих транспортних податків, які можуть сягати 50% вартості авто. Річний дорожній збір для них є зменшений в сім разів (замість 350 – 50 євро). Також місцеві власники електрокарів можуть їздити безкоштовно платними дорогами і паркувати свої автомобілі на державних парковках, крім цього, вони мають право їздити смугами для громадського транспорту.

Органічне виробництво сприяє розвитку зеленої економіки в ЄС. Державне регулювання органічної продукції здійснюється через Директиву ЄС 2092/91, яка, серед іншого, визначила загальні засади та принципи органічного сільського господарства, вимоги до сільськогосподарського виробництва, переробки та виробництва харчових продуктів, маркування та етикетування органічної продукції, а також відкрила органічний ринок для імпорту з третіх країн. Сьогодні все більше земель у світі використовується для органічного землеробства: в Європі – понад 5,1 млн га, і цей відсоток зростає протягом

останніх років. Середній показник використання землі в органічному виробництві в ЄС сягнув близько 4%, тоді як в Австрії та Італії він становить 8%. У Швеції, європейському лідері в цій галузі, – майже 12%, а в Швейцарії – понад 10%. Висока мотивація визначає готовність деяких споживачів платити додаткові суми (10-50% від звичайної ціни) за органічні продукти харчування, а попит на органічні продукти харчування стрімко зростає в усьому світі [31].

Таким чином, аналіз досвіду країн ЄС у розвитку зеленої економіки дозволяє сформулювати основні інструменти, а саме: зелені кластери, зелена енергетика, модернізація зеленого транспорту та виробництво зеленої продукції. Усі країни ЄС визначають енергетичний сектор як ключовий для розвитку «зеленої» економіки, зосереджуючись на виробництві відновлюваної енергії та енергоефективності. Крім того, політика ЄС спрямована на підтримку розвитку ринку електричних та гібридних автомобілів.

2.3. Міжнародне економічне співробітництво ЄС у розвитку «зеленої енергетики»

У XXI столітті світ стикнувся з двома енергетичними викликами: високим рівнем викидів парникових газів та дефіцитом енергії («енергетичною бідністю»). Енергетичне питання, яке наразі привертає найбільшу увагу, – це взаємозв'язок між доступом до енергії, дешевими та доступними енергоресурсами та викидами парникових газів (CO₂). У 2019 році Китай був найбільшим емітентом CO₂ (вуглекислого газу) (враховуючи населення Китаю понад 1,2 мільярда осіб і швидке економічне зростання країни), випереджаючи США за темпами економічного зростання і будучи найбільшим емітентом CO₂ в абсолютному вираженні.

У Європі Німеччина, найбільш індустріально розвинена країна ЄС, є лідером за обсягами викидів шкідливих речовин у навколишнє середовище.

Зменшення викидів CO₂ до чистого нуля є одним з головних пріоритетів у всьому світі. Незважаючи на лідерство у розвитку відновлюваних і чистих джерел енергії, багато країн ЄС мають одні з найвищих у світі викидів CO₂ на душу населення. Легкий доступ до традиційних вугільних ресурсів для виробництва промислових продуктів, що викидають CO₂, таких як автомобілебудування та виробництво пластмас, робить Канаду та США одними з найбільших забруднювачів навколишнього середовища CO₂ у світі.

Рейтинг найбільших забруднювачів навколишнього природного середовища CO₂ на душу населення висвітлено у табл. 2.7 та табл. 2.8, відповідно. Саме тому у світі постає потреба у пошуку дешевих, безпечних та альтернативних джерел енергії з низьким вмістом вуглецю (CO₂).

Таблиця 2.7

Рейтинг країн – найбільших забруднювачів навколишнього природного середовища викидами CO₂ (тонн) у 2021 році

Місце країни у рейтингу	Країна	Обсяг викидів CO ₂ (тонн на 2021 рік)
1	Китай	10,313,460
2	Сполучені Штати Америки	4,981,300
3	Індія	2,434,520
6	Німеччина	709,540
18	Італія	324,850
19	Польща	312,740
30	Україна	185,370
63	Норвегія	37,350

Джерело: складено автором на основі [32]

Як показано в табл. 2.7, Китай лідирує у світі за обсягами викидів вуглецю, оскільки його промисловий потенціал був розвинутий наприкінці ХХ-го століття з використанням наявних вугільних ресурсів для розвитку суспільного виробництва. Однак, існує й інший порядок викидів CO₂ на душу населення, де основними є такі країни, як Катар, Кувейт, Саудівська Аравія (традиційні експортери нафти) та Сполучені Штати Америки (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Рейтинг країн – найбільших забруднювачів навколишнього природного середовища викидами CO₂ (кг) на душу населення (2021 рік)

Місце країни у рейтингу	Країна	Обсяг викидів CO ₂ (кг) у 2021 році
1	Катар	37,05
2	Кувейт	23,49
3	Саудівська Аравія	19,39
4	Канада	16,85
5	США	15,74
6	Німеччина	9,4
7	Китай	7,72
8	Іспанія	6,09
9	Франція	5,02

Джерело: складено на основі [32]

Скорочення викидів CO₂ в енергетичній системі є ключовим для досягнення кліматичних цілей ЄС на 2030 та 2050 роки. Виробництво та використання енергоресурсів у всіх секторах європейської економіки є причиною понад 75% викидів парникових газів в ЄС. Енергоефективність має бути пріоритетом у вирішенні енергетичних проблем ЄС. Енергетичний сектор ЄС має базуватися переважно на відновлюваних джерелах енергії, вугілля має бути швидко виведене з обігу, а енергетичний сектор має бути декарбонізований. Водночас, енергопостачання ЄС має бути надійним і доступним для споживачів та бізнесу. Для цього європейські енергетичні ринки повинні бути повністю інтегровані, взаємопов'язані та оцифровані. Крім того, скорочення споживання енергії має важливе значення для зменшення викидів і витрат на енергію для споживачів і промисловості [33].

Перехід країн ЄС на чисту енергію має відбуватися із залученням споживачів і приносити їм користь. Відновлювані джерела енергії відіграватимуть важливу роль у розвитку промисловості, сфери послуг та повсякденному житті громадян ЄС. Збільшення виробництва вітрової енергії на

основі регіональної співпраці між країнами-членами ЄС та функціонування єдиного енергетичного ринку ЄС є важливим для ЄС. Швидке падіння вартості відновлюваних джерел енергії в поєднанні з удосконаленням політики у сфері зеленої енергетики вже зменшило вплив впровадження відновлюваних джерел енергії на рахунки домогосподарств за електроенергію. Однак ризик «енергетичної бідності» для домогосподарств, які не можуть дозволити собі основні енергетичні послуги для забезпечення базового рівня життя, повинен бути усунутий. Посилення транскордонного та регіонального співробітництва допоможе скористатися перевагами переходу на чисту енергію за доступними цінами [34].

Енергетична рівновага країн ЄС базується на створенні спільного енергетичного ринку та імплементації вимог Третього та Четвертого енергетичних пакетів ЄС. В енергобалансі ЄС відновлювана енергетика з 2021 року становить 15,3% від загального енергоспоживання (рис. 2.6).

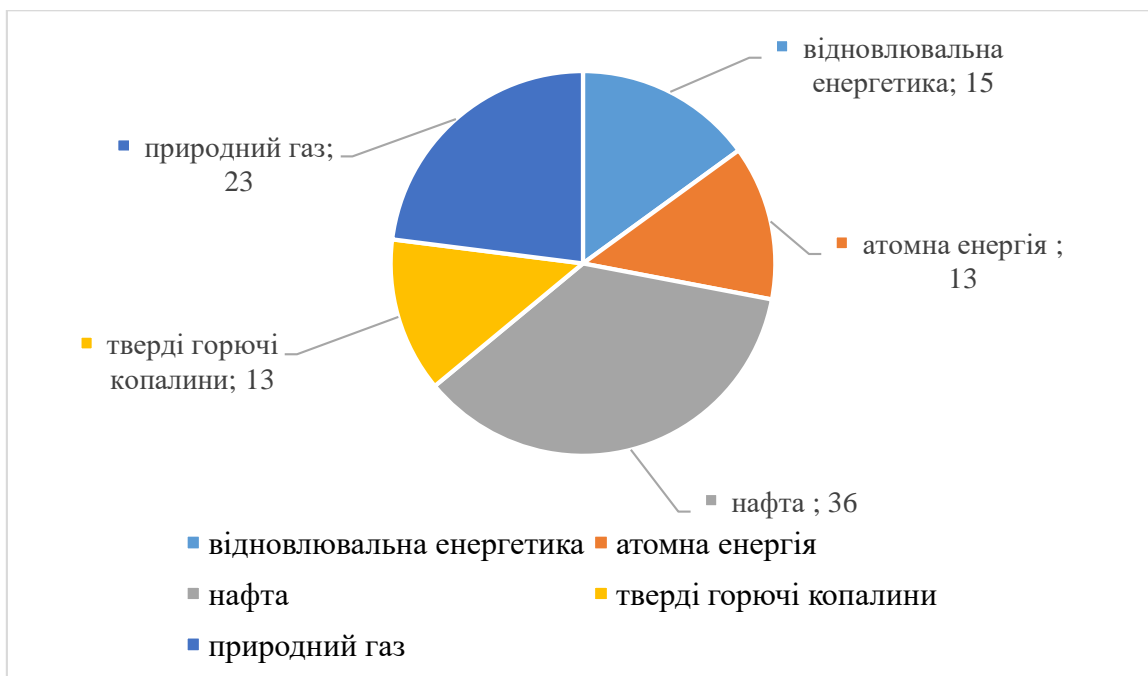

Рис. 2.6. Споживання енергії країнами ЄС у 2021 році, (%)

Джерело: [35]

Європейська Комісія встановила загальноєвропейські цілі з енергоефективності до 2030 року:

- загальне скорочення кінцевого та первинного споживання енергії на 36-39%;

- збільшення обов'язкової частки відновлюваних джерел енергії в структурі енергоспоживання ЄС до 40% [36].

«Європейський зелений курс» фокусується на трьох ключових принципах переходу до чистої енергетики, які допоможуть скоротити викиди парникових газів та покращити якість життя громадян:

- ✓ забезпечення безпечного та доступного енергопостачання для ЄС;
- ✓ розвиток повністю інтегрованого, взаємопов'язаного та оцифрованого енергетичного ринку ЄС;

- ✓ пріоритетність питань енергоефективності, підвищення енергоефективності будівель та розвиток енергетичного сектору, що базується переважно на відновлюваних джерелах.

Беручи до уваги трудомісткий характер будівельного сектору, в якому домінують місцеві компанії, ремонт будівель відіграв важливу роль у відновленні економіки Європи після COVID-19. Щоб підтримати економічне відновлення, плани Європейської Комісії спрямовані були на подальше сприяння реконструкції будівель в ЄС. Щоб досягти своїх цілей щодо збільшення споживання енергії та економічного зростання, у 2020 році Комісія опублікувала нову стратегію прискорення реновації під назвою «Хвиля реновації для Європи – зелені будівлі, створення робочих місць, покращення якості життя» [37]. Стратегія має на меті подвоїти щорічні темпи енергетичної реновації протягом наступного десятиліття. На додаток до скорочення викидів, ці реновації покращили якість життя людей, які живуть і користуються будівлями, і створили багато додаткових «зелених» робочих місць у будівельному секторі.

Щоб досягти мети скорочення викидів на 55% до 2030 року, ЄС має скоротити викиди парникових газів, пов'язані з експлуатацією будівель, на 60%, кінцеве споживання енергії – на 14%, а споживання енергії на опалення та охолодження – на 18%. Тому необхідно створювати більш енергоефективні будівлі з низьким рівнем викидів протягом усього життєвого циклу та більш екологічні будівлі. Одним з інвестиційних інструментів, які сприятимуть відновленню, є Програма ЄС «Наступне покоління» та Багаторічна фінансова програма ЄС [38], які забезпечать фінансування для прискорення ремонту, модернізації, підвищення стійкості та більшої соціальної інтеграції.

16 березня 2023 року Європейська Комісія розпочала нову програму регіонального розвитку та реконструкції в Україні, так званий «Новий європейський Баухаус». Як відомо, основною метою програми є стимулювання та підтримка місцевих громад у реалізації програм реконструкції та відновлення. Програма була розроблена за ініціативи українських партнерів, таких як Rozkvit, ReThink, Угода мерів східних міст та Рада європейських архітекторів [39]. Разом з Європейською водневою стратегією у 2020 році було створено Європейський альянс чистого водню як частину нової промислової стратегії для Європи. Альянс об'єднує промисловість, національні та місцеві органи влади, громадянське суспільство та інші зацікавлені сторони. Його мета – амбітне розгортання водневих технологій до 2030 року, об'єднуючи виробництво відновлюваного та низьковуглецевого водню, попит з боку промисловості, транспорту та інших секторів, а також передачу та розподіл водню. На першому Європейському водневому форумі (листопад 2020 року) партнерство вступило в нову ключову фазу і організувало свою роботу навколо ключових сфер виробництва, транспортування та використання водню. Інвестиційні потреби оцінюються в 5-9 млрд євро до 2024 року і 26-44 млрд євро до 2030 року [41;42].

Пріоритетним завданням є розвиток чистого, відновлюваного водню, що виробляється переважно з вітрової та сонячної енергії, відповідно до

довгострокових цілей ЄС щодо кліматичної нейтральності. Однак низьковуглецевий водень потребує підтримки в короткостроковій і середньостроковій перспективі для розвитку життєздатного ринку в значних масштабах і швидкого скорочення викидів від поточного виробництва водню. Для підтримки найчистіших доступних технологій Комісія працює над енергетичним та кліматичним законодавством, а також над оподаткуванням сталих інвестицій.

Таким чином, енергоефективність та діджиталізація відіграють ключову роль у розвитку міст, будівель та складних галузей промисловості. Діджиталізація енергетичного сектору створює нові можливості та підвищує ефективність управління та функціонування всіх секторів економіки в цілому.

3. НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇ-ЧЛЕНІВ ЄС ТА УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

3.1. Перспективи розвитку «зеленої економіки» в країнах-членах ЄС

Європа стоїть на порозі «нової зеленої промислової революції», але уряди повинні бути готові підтримати її необхідними коштами. ЄС представила свій власний план у відповідь на Закон США про зниження інфляції, який передбачає 400 мільярдів доларів (369 мільярдів євро) податкових пільг та інвестиційний пакет для декарбонізації американської економіки. Цей закон став тривожним дзвінком для європейських політиків. Європейський Союз нарешті усвідомив нагальність і масштабність завдання зробити свою промисловість вуглецево-нейтральною.

В лютому 2023 року Європейська комісія представила свій бізнес-план «Зелена угода», який передбачає скорочення бюрократичної тяганини, спрощення процедур державної допомоги та створення нового Європейського фонду суверенітету. Очікується, що Європейська Комісія представить свою пропозицію щодо фонду влітку 2023 року. Вона пропонує перенаправити 250 млрд євро з існуючого Фонду боротьби з коронавірусом до нового фонду в короткостроковій перспективі, перш ніж розглядати інші джерела фінансування. ЄС також докладе всіх зусиль для полегшення доступу галузі до державної допомоги. Розвиток ядерних технологій по всьому ЄС має важливе значення, так само, як і інвестиції у відновлювані джерела енергії. Що стосується реформи європейського ринку електроенергії, то вона не повинна чекати виборів до Європарламенту 2024 року, як пропонує Німеччина, оскільки поставки енергоресурсів перебуватимуть під тиском доти, доки триватиме війна в Україні. Як раніше повідомляв GMK Center [42], німецькі промисловці вважають, що інвестиції в нові технології та потужності для переходу до виробництва низьковуглецевої сталі мають залишатися в Німеччині або ЄС.

Перша частина плану стосується спрощення нормативно-правової бази. Комісія запропонує Закон про нульову промисловість, щоб визначити цілі щодо нульової чистої промислової потужності та забезпечити нормативну базу, придатну для її швидкого розгортання, забезпечуючи спрощену та швидку видачу дозволів, сприяючи європейським стратегічним проектам і розробляючи стандарти для підтримки масштабу розширення технологій на єдиному ринку. Цю базу буде доповнено Законом про критичну сировину для забезпечення достатньої доступності критично важливих матеріалів для виробництва ключових технологій, таких як рідкоземельні елементи, а також реформуванням структури ринку електроенергії для того, щоб споживачі отримували вигоду від нижчих витрат на відновлювану енергетику.

Друга частина плану пришвидшить інвестиції та фінансування виробництва екологічно чистих технологій в Європі. Фінансування держави разом з прогресом у створенні ринків капіталу Європейського союзу допоможе розблокувати величезні обсяги приватного фінансування, потрібного для «зеленого» переходу. В рамках конкурентної політики Комісія прагне забезпечити рівні правила гри на внутрішньому ринку, одночасно полегшуючи державам-членам надання підтримки, необхідної для прискорення «зеленого» переходу. З цією метою, для прискорення і спрощення надання допомоги, Комісія має намір провести консультації з державами-членами щодо переглянутих рамок тимчасової кризи державної допомоги та перехідного періоду, а також переглянути Загальний регламент про блокові винятки у світлі ініціативи «Зелений курс», підвищивши порогові значення для нотифікації допомоги на зелені інвестиції. Комісія також впорядкує та спростить процес затвердження проектів спільного європейського інтересу (IPCEI).

Комісія буде сприяти використанню наявних фондів ЄС для фінансування інновацій, виробництва та впровадження чистих технологій. Комісія також розглядає питання про те, як отримати більше співфінансування на рівні ЄС для

підтримки інвестицій у виробництво безвуглецевих технологій на основі постійної оцінки інвестиційних потреб. У короткостроковій перспективі Комісія працюватиме з державами-членами, зосередившись на REPowerEU (план дій, який базується на підходах Європейського зеленого курсу та має на меті зменшення енергетичної залежності від росії), InvestEU (підтримання стійких інвестицій, інновацій та створення робочих місць у Європі) та Інноваційному фонді, щоб знайти проміжне рішення для надання швидкої та цільової підтримки. У середньостроковій перспективі Комісія має намір структурно відповісти на інвестиційні потреби, запропонувавши створити Європейський фонд суверенітету в контексті перегляду Багаторічної фінансової рамки до літа 2023 року. Щоб допомогти державам-членам отримати доступ до фондів REPowerEU, Комісія прийняла нові рекомендації щодо планів відновлення та стійкості, уточнивши процес внесення змін до існуючих планів і створивши розділ про фонд.

Оскільки «зелений прогрес», ймовірно, торкнеться 35-40% усіх робочих місць, розвиток навичок, необхідних для якісної, добре оплачуваної роботи, є одним із пріоритетів Європейського напрямку, і третя частина плану зосереджена саме на цьому. Для розвитку навичок, необхідних для переходу до орієнтованого на людину зеленого середовища, Комісія пропонує створити промислові академії Net-Zero («чистий нуль» - скорочення викидів парникових газів якомога ближче до нуля) для реалізації програм перепідготовки та підвищення кваліфікації в стратегічних секторах [43]. Комісія також вивчить, як підхід Skills First (навички перш за все), який визнає реальні навички, може бути поєднаний з існуючими підходами, що базуються на полегшенні доступу до ринку праці ЄС для громадян третіх країн у пріоритетних секторах, а також заходи щодо заохочення та гармонізації державного та приватного фінансування розвитку навичок.

Відкрита торгівля для сталих ланцюгів поставок буде спрямована на глобальне співробітництво та сприяння торгівлі для просування зеленого переходу відповідно до принципів чесної конкуренції та відкритої торгівлі, спираючись на співпрацю з партнерами ЄС та роботу Світової організації торгівлі. З цією метою Комісія продовжить розвивати мережу угод ЄС про вільну торгівлю та інші форми співпраці з партнерами для сприяння зеленому переходу. Комісія також вивчить можливість створення клубу критичної сировини, який об'єднає «споживачів» сировини і багаті на ресурси країни для забезпечення глобальної безпеки поставок через конкурентоспроможну і диверсифіковану промислову базу і промислове партнерство в галузі чистих технологій і нульового енергоспоживання. Комісія також буде захищати внутрішній ринок від недобросовісної торгової практики в секторі чистих технологій і використовуватиме свої інструменти для забезпечення того, щоб іноземні субсидії не спотворювали конкуренції на внутрішньому ринку і в секторі чистих технологій.

Четверта частина плану зосереджена на глобальному співробітництві та сприянні торгівлі для досягнення «зеленого» переходу відповідно до принципів чесної конкуренції та відкритої торгівлі, спираючись на співпрацю з партнерами ЄС та роботу Світової організації торгівлі. З цією метою Комісія продовжить розвивати мережу угод ЄС про вільну торгівлю та інші форми співпраці з партнерами для підтримки зеленого переходу. Вона також вивчить можливість створення клубу критичної сировини, який об'єднає «споживачів» сировини і багаті на ресурси країни для забезпечення глобальної безпеки поставок за допомогою конкурентоспроможної і диверсифікованої промислової бази, а також промислового партнерства в галузі чистих технологій і нульового споживання енергії.

Комісія також захищатиме внутрішній ринок від недобросовісної торгової практики в секторі чистих технологій і використовуватиме свої інструменти для

забезпечення того, щоб іноземні субсидії не спотворювали конкуренцію на внутрішньому ринку і в секторі чистих технологій.

3.2. Розвиток «зеленої економіки» в Україні та можливості її реалізації

Ключовим елементом політики ЄС є досягнення кліматичної нейтральності. Позиція ЄС викладена у Четвертому енергетичному пакеті європейського законодавства «Чиста енергія для всіх європейців», над імплементацією якого ми працюємо з нашими європейськими колегами. Підтримуючи розвиток відновлюваної енергетики, ми працюємо над важливою частиною сьомої Цілі сталого розвитку ООН: забезпечення загального доступу до недорогої, надійної, стійкої та сучасної енергії для всіх. Незважаючи на деякі кризи розвитку, сектор відновлюваної енергетики в Україні продемонстрував значний економічний та інвестиційний потенціал. За останні 11 років у будівництво 9,7 ГВт потужностей відновлюваної енергетики було інвестовано близько 9 млрд євро.

Було створено велику кількість компаній, починаючи від інжинірингових компаній і закінчуючи професійними операторами станцій відновлюваної енергетики. Ці компанії досягли дуже високого рівня зрілості, що забезпечує їм конкурентоспроможність не лише на внутрішньому українському ринку. Намагаючись створити передбачувані умови для розвитку сектору та виконання рішень РНБО, Держенергоефективності розробило проект Національного плану дій з відновлюваної енергетики до 2030 року (НПДВЕ 2030). Цей документ не лише встановлює цілі розвитку сектору до 2030 року, але й включає заходи для забезпечення сталого розвитку споживання електроенергії, тепла та транспорту з відновлюваних джерел. Проекту передувало прийняття нормативно-правових актів (рис. 3.1). Робота з проектом Національного плану дій відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) до 2030 року проводилася відкрито, із залученням профільних експертів та асоціацій, а також у плідній співпраці з іншими

органами. Було враховано поточну ситуацію у сфері відновлюваної енергетики та відповідні цілі, визначені у вже прийнятих державних стратегічних документах та європейських директивах, а також пропозиції центральних органів виконавчої влади, профільних організацій, експертів та наукових установ.

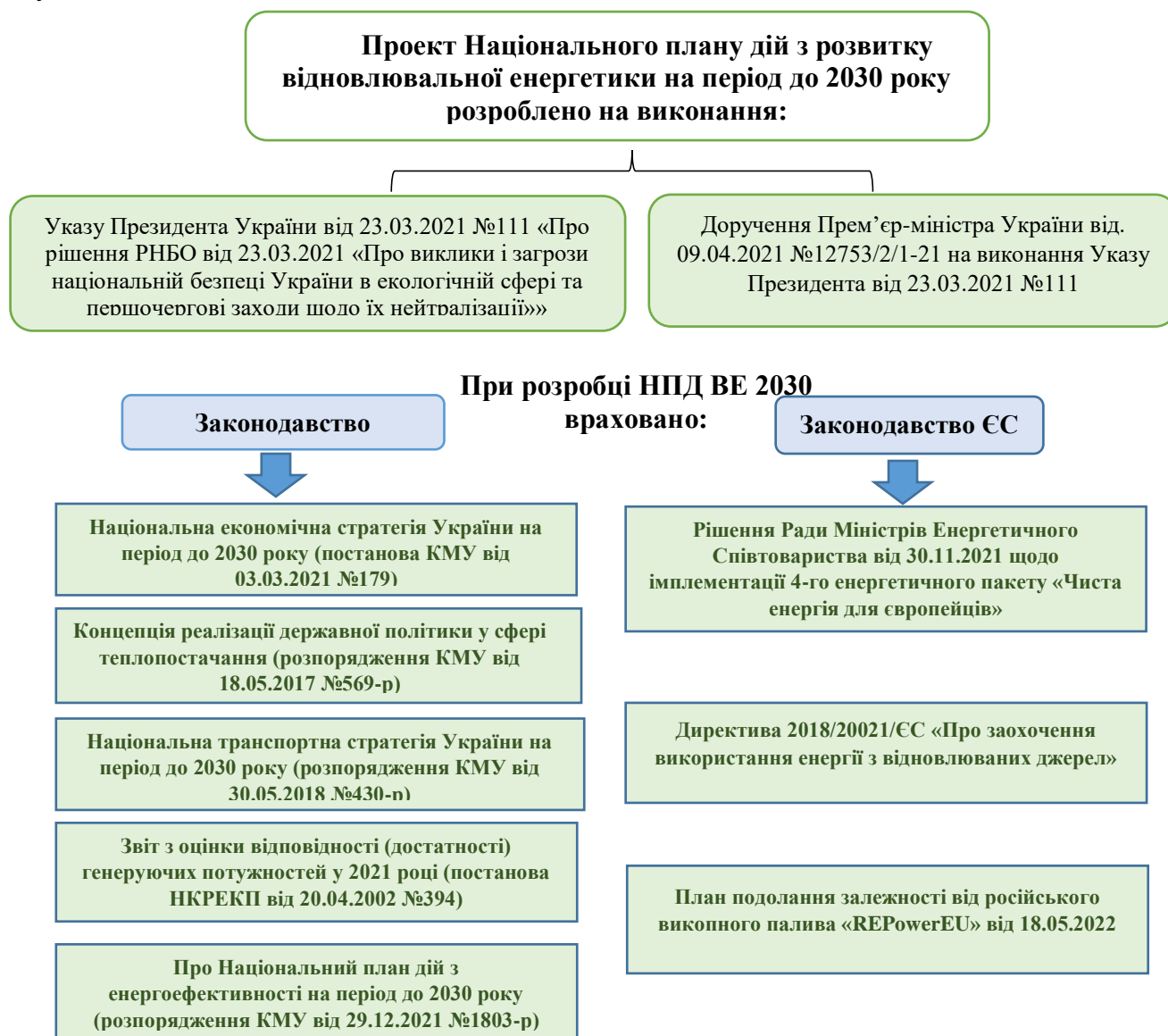

Рис. 3.1. Правова база для проекту Національного плану дій з розвитку відновлювальної енергетики на період до 2030 року

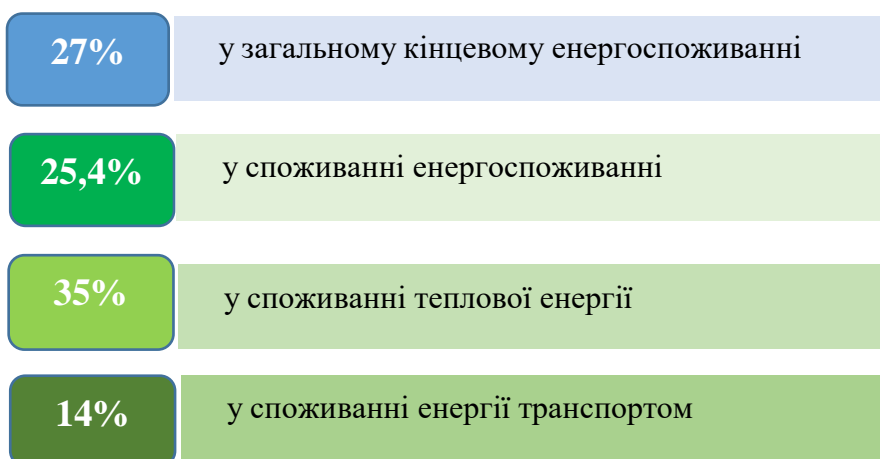
Джерело: сформовано відповідно до [45]

Тому, враховуючи технічні та економічні виклики у сфері відновлюваної енергетики, в документі особлива увага приділяється забезпеченню сталості

роботи об'єктів відновлюваної енергетики, підвищенню надійності енергопостачання та згладжуванню сезонних коливань попиту на електроенергію; стимулювання виробництва «чистої» електроенергії на ринкових засадах; покращення умов для підтримки енергетичних кооперативів та домогосподарств; запровадження механізму видачі гарантій походження електроенергії; стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел у транспортному секторі. Проект передбачає 3-кратне збільшення частки відновлюваної енергії у валовому кінцевому енергоспоживанні – з 9% у 2020 році до 27% у 2030 році, зокрема у таких секторах:

- ✚ виробництво електроенергії – збільшення частки енергії з відновлюваних джерел у 2 рази – з 14% до 25%;
- ✚ опалення та охолодження – збільшення частки енергії з відновлюваних джерел у 4 рази, з 9% до 35%;
- ✚ 5-кратне збільшення частки відновлюваної енергії в енергоспоживанні в транспортному секторі – з 3% до 14% [45].

Прогнозовані цілі щодо частки енергії з відновлювальних джерел енергії у 2030 році за секторами подано на рис. 3.2.

*відповідно до Національного плану дій з розвитку відновлювальної енергетики на період до 2030 року, розробленого Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження

Рис. 3.2. Індикативні цілі щодо частки енергії з відновлювальних джерел енергії у 2030* році за секторами

Джерело: сформовано відповідно до [45]

Для виконання завдань проєкту Національного плану дій потрібно залучити інвестиції в розмірі понад 20 млрд євро, зокрема [46]:

- ✚ в потужності електроенергетики – 8,4 млрд євро;
- ✚ в потужності теплоенергетики та установки виробництва біометану – 11,5 млрд євро;
- ✚ в установки з виробництва біоетанолу та біодизелю – 0,3 млрд євро.

Для досягнення зазначених цілей проєктом Національного плану дій передбачено заходи щодо створення сприятливих умов для забезпечення сталого розвитку споживання електричної, теплової енергії та енергії з відновлюваних джерел на транспорті [46], зокрема:

- ✓ покращення умов для стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії генеруючими установками споживачів, у тому числі, енергетичними кооперативами та домогосподарствами;
- ✓ запровадження гарантій походження енергії з відновлюваних джерел енергії;
- ✓ запровадження механізмів розвитку виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії на ринкових засадах;
- ✓ розробка нормативно-правових актів для розвитку біоенергетики, усунення перешкод для розвитку геотермальної енергетики;
- ✓ збільшення використання біопалива на транспорті;
- ✓ запровадження конкуренції в системах централізованого тепlopостачання;
- ✓ розвиток інфраструктури автозаправних станцій;
- ✓ розвиток інфраструктури електрoзарядних станцій;
- ✓ створення умов для будівництва заводів з виробництва обладнання для відновлюваної енергетики, акумулюючих та балансуєчих потужностей тощо.

У 2022 році Агентство провело колосальну роботу з доопрацювання та затвердження проєкту НПДВЕ до 2030 року: його було погоджено з Міністерствам, енергетики,

зацікавленими центральними органами виконавчої влади, проведено консультації з громадськістю та доопрацьовано з урахуванням усіх зауважень.

Держенергоефективності у співпраці з Програмою розвитку ООН провело стратегічну екологічну оцінку проекту Національного плану дій з відновлюваної енергетики до 2030 року та проекту Плану заходів з його реалізації, підготувало відповідні звіти, які пройшли громадське обговорення та були опубліковані на сайті Агентства [46].

В рамках Програми були розглянуті основні екологічні проблеми, види впливів та потенційні наслідки використання різних видів відновлюваної енергетики (гідроенергетика, сонячна енергетика, вітрова енергетика, геотермальна енергетика, біоенергетика) та реалізації інших заходів, визначених у Національному плані дій з відновлюваної енергетики до 2030 року.

За наслідками стратегічної екологічної оцінки були запропоновані заходи щодо запобігання, зменшення або пом'якшення впливів, виявлених під час реалізації документа, а також заходи з моніторингу наслідків реалізації проекту Національного плану дій. Наразі прийняття проекту Національного плану дій з відновлюваної енергетики вийшло на завершальну стадію. Проект НПДВЕ до 2030 року, План заходів з його реалізації та Звіт про стратегічну екологічну оцінку направлено до Міністерства енергетики для подальшого внесення на розгляд Кабінету Міністрів України. Документ стане невід'ємною частиною Енергетичної стратегії України та Національного інтегрованого плану з енергетики та клімату.

Успішна реалізація плану залежить від якості державного управління, яке, в свою чергу, базується на досліджених та визнаних принципах. Основні загрози для успішної реалізації плану лежать як у площині якості планування, результатом якого має стати формування державної політики, так і в площині якості реалізації, яка залежить від послідовного дотримання принципів належного державного управління.

Безперечно, розвиток сектору відновлюваної енергетики України значною мірою визначатиме якість та динамізм української економіки, сталий соціально-економічний розвиток та національну безпеку.

3.3. Стратегічні пріоритети міжнародного співробітництва України в розвитку «зеленої економіки»

Організації громадянського суспільства вже розробили принципи, якими має керуватися післявоєнна відбудова України. Українська кліматична мережа закликає до комплексної відбудови на основі Європейського зеленого пакту, з урахуванням ризиків зміни клімату, інтересів громадян, бізнесу та довкілля.

Протягом останніх місяців український Президент неодноразово висловлював ідеї щодо відбудови країни у своїх промовах та прес-конференціях, починаючи від спонсорства українських міст європейськими країнами і закінчуючи спрощенням ведення бізнесу та діджиталізацією. Крім того, 21 квітня президентським указом було створено Національну раду з питань відновлення України після війни [47]. Хоча повна відбудова економіки та інфраструктури країни може розпочатися лише після завершення повномасштабних бойових дій та звільнення територій, обговорення та плани щодо розвитку країни вже ведуться.

Проаналізувавши відповідні заяви Президента, представників Уряду та Верховної Ради, а також позиції міжнародних партнерів, організації громадянського суспільства розробили принципи [49], на яких має базуватися відновлення України.

Виходячи з вищезазначеного, можна виділити наступні загальні принципи екологічної реконструкції післявоєнної України (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Принципи відновлення України після війни на засадах «зеленої економіки»

Принципи	Роз'яснення
<i>Проникність екологічної та кліматичної політики в усіх секторах</i>	Огляд положень екологічної та кліматичної політики, її умов та обмежень; пріоритетів Європейського зеленого курсу (ЄЗК), більш чистого промислового виробництва, збереження біорізноманіття та переходу до сталих сільськогосподарських практик.
<i>Розвиток зеленої економіки</i>	Зелена економіка має бути низьковуглецевою та енергоефективною, базуватися на природоорієнтованому, ефективному та чистому виробництві та сталому споживанні. Розвиток має бути зосереджений на розширенні можливостей і вибору в економіці за допомогою цілеспрямованої та відповідної фінансової політики.
<i>Дотримання екологічних стандартів на всіх рівнях</i>	Моніторинг довкілля та стандарти якості повинні не лише регулювати допустимі впливи на елементи довкілля, а й визначати методи моніторингу та відповідні вимоги до якості ґрунту, повітря, води та довкілля в цілому. Кінцевою метою є забезпечення безпечного та бажаного стану довкілля.
<i>Європейські екологічні інструменти планування розбудови України</i>	Основою ревіталізації є дотримання природоохоронного законодавства, зокрема, щодо стратегічної екологічної оцінки планів і програм та оцінки впливу на довкілля запланованої діяльності, щоб забезпечити врахування екологічних питань при плануванні розвитку та відновлення.
<i>Роль місцевого самоврядування у прийнятті рішень</i>	Рішення, стратегії та плани дій повинні прийматися знизу вгору, сприяючи подальшому розвитку успішної реформи децентралізації. Місцеві органи влади повинні відігравати провідну роль у відродженні громад.
<i>Ефективні дії та використання цільових/донорських коштів на післявоєнну відбудову та розвиток зеленої економіки.</i>	Ці фонди повинні діяти скоординовано, на основі ефективного та прозорого управління своєю діяльністю, з урахуванням найкращих міжнародних практик, і включати заходи з розбудови потенціалу всіх зацікавлених сторін для відродження та розвитку зеленої економіки на національному та місцевому рівнях. Використання донорських коштів має бути прозорим і публічним, за широкої участі всіх зацікавлених сторін.

Джерело: сформовано на підставі [49]

Тому метою нової зеленої політики є збалансування інтересів громадян, бізнесу та довкілля. Іншими словами, йдеться не лише про відновлення, а й про створення сталого розвитку для майбутніх поколінь. Наголошується на

важливості екологічного виміру заходів з відновлення та розвитку, передбачених для того, щоб зробити нову Україну комфортною, безпечною, здоровою та процвітаючою для всіх українців.

Експерти проекту «Нова зелена політика» розробили та переформулювали три моделі післявоєнної зеленої реконструкції [48, 49]:

Амбітна модель – має загальну амбітну екологічну та конкретну «зелену» мету та пропонує механізм її досягнення.

Рис. 3.2. Амбітна модель зеленого відновлення України

Джерело: сформовано автором за матеріалами [48]

Прагматична модель (рис. 3.3) містить лише кілька «частково зелених» цілей, принципів і механізмів, які, будучи основою для післявоєнної відбудови, дозволять здійснити «зелений» процес відбудови і не перешкоджатимуть подальшому повністю «зеленому» розвитку України.

Інерційна модель передбачає лише окремі екологічні та кліматичні цілі відповідно до існуючих завдань і не містить цілісного бачення зеленої стратегії, а тому, на думку експертів, є неприйнятною для майбутнього розвитку країни.

Таким чином, амбітна модель відповідає на питання «Чого ми хочемо досягти?», тоді як прагматична модель відповідає на питання «Як ми будемо досягати цих цілей?». Зокрема, прагматична модель є «зеленим» інструментом для досягнення цілей, які не завжди можна класифікувати як «зелені», наприклад, енергетична незалежність або безпека.

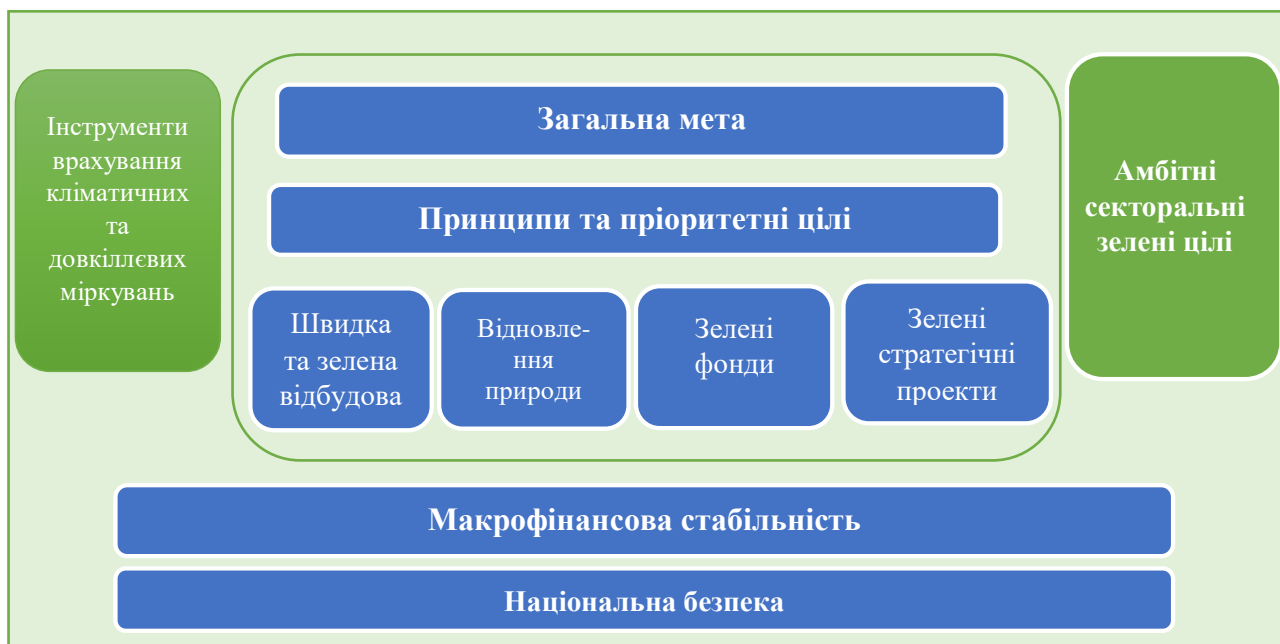

Рис. 3.3. Прагматична модель зеленого відновлення України

Джерело: сформовано автором за матеріалами [48]

Тому «зелену» післявоєнну відбудову слід розглядати не як бажаний варіант, а як економічну необхідність для глибокої трансформації України до «зеленої» та кліматично нейтральної економіки.

Отже, головною вимогою часу під час відбудови України є не повернення до довоєнного стану, а повноцінний розвиток та інтеграція в Європейське співтовариство на основі принципів сталого розвитку та з урахуванням Європейського зеленого пакту, що також є необхідною умовою для виконання Копенгагенських критеріїв членства в ЄС.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження в роботі можна зробити наступні висновки та пропозиції:

✓ Зелена економіка фокусується на задоволенні потреб людей, враховуючи взаємодію з навколишнім середовищем, перевагою якої є краще життя майбутніх поколінь. Іншими словами, зелена економіка – це система економічної діяльності, пов'язана з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням товарів і послуг, які в майбутньому призводять до зростання добробуту людей. Вона широко обговорюється не лише економістами, а й політиками в контексті сталого розвитку та викорінення бідності, відсталості та голоду. Концепція зеленої економіки спирається на ідеї з багатьох галузей економічної науки та філософії, таких, як економіка добробуту, екологічна економіка, антиглобалізм, теорія міжнародних відносин та інших сфер, пов'язаних зі сталим розвитком.

✓ Немає універсального підходу для впровадження стратегій зеленого зростання. Екологізація шляху зростання економіки залежить від політики та інституційних умов, рівнів розвитку, забезпеченості ресурсами та певними точками тиску на навколишнє середовище. Розвинуті, нові та країни, що розвиваються, зіткнуться з різними викликами та можливостями країни з різними економічними та політичними обставинами.

✓ Метою сталого споживання та виробництва є покращення виробничих процесів та методів для зменшення використання ресурсів, утворення відходів та викидів протягом повного життєвого циклу процесів та продуктів. Ефективність використання ресурсів спрямована на використання ресурсів для створення додаткової вартості для суспільства та націлена на зменшення кількості необхідних ресурсів, викидів і відходів, які утворюються на одиницю продукту чи послуги. Зелена економіка забезпечує макроекономічний підхід до сталого економічного зростання з центральним акцентом на інвестиціях,

зайнятості та навичках. Зелена економіка означає інвестиції у відновлювані джерела енергії, такі, як сонячна енергія, водень, електромобілі та енергоефективні будинки.

✓ міжнародний досвід свідчить, що країни світу, які взяли курс на розвиток «зеленої» економіки, використовують різні механізми та інструменти державного стимулювання в своїй національній політиці та стратегіях розвитку. Кожна країна формує для себе перелік пріоритетних секторів економіки, у яких можливе впровадження «зелених» ініціатив, таких як: відновлювальна енергетика, сільське господарство, туризм, транспорт, будівництво та інші. Крім того, з метою забезпечення «озеленення» визначених секторів економіки доцільним є запровадження системи «зелених» податків та «зелених» пільг, зростання частки «зелених» державних закупівель, спрощення адміністративних процедур для підприємств «зеленого» сектору економіки та сприяння поширенню «зелених» інновацій.

✓ Європейська зелена угода змінила існуючі норми, щоб зробити бізнес і ланцюжки поставок більш стійкими. Це вплинуло на імпорт до Європи наступним чином: більш високі стандарти соціальної та екологічної стійкості у виробництві та переробці товарів і послуг; підвищений попит на інформацію про практику виробництва та обробки; у короткостроковій перспективі зросли витрати на перехід до нових моделей сталого виробництва; у довгостроковій перспективі Європейська зелена Угода готує експортерів товарів до сталого глобального ринку.

✓ Аналіз досвіду країн ЄС у розвитку зеленої економіки дозволяє сформулювати основні інструменти, а саме: зелені кластери, зелена енергетика, модернізація зеленого транспорту та виробництво зеленої продукції. Усі країни ЄС визначають енергетичний сектор як ключовий для розвитку «зеленої» економіки, зосереджуючись на виробництві відновлюваної енергії та

енергоефективності. Крім того, політика ЄС спрямована на підтримку розвитку ринку електричних та гібридних автомобілів.

✓ «Європейський зелений курс» фокусується на трьох ключових принципах переходу до чистої енергетики, які допоможуть скоротити викиди парникових газів та покращити якість життя громадян: забезпечення безпечного та доступного енергопостачання для ЄС; розвиток повністю інтегрованого, взаємопов'язаного та оцифрованого енергетичного ринку ЄС; пріоритетність питань енергоефективності, підвищення енергоефективності наших будівель та розвиток енергетичного сектору, що базується переважно на відновлюваних джерелах.

✓ За наслідками стратегічної екологічної оцінки були запропоновані заходи щодо запобігання, зменшення або пом'якшення впливів, виявлених під час реалізації документа, а також заходи з моніторингу наслідків реалізації проекту Національного плану дій. Наразі прийняття проекту Національного плану дій з відновлюваної енергетики вийшло на завершальну стадію. Проект НПДВЕ до 2030 року, План заходів з його реалізації та Звіт про стратегічну екологічну оцінку направлено до Міністерства енергетики для подальшого внесення на розгляд Кабінету Міністрів України. Документ стане невід'ємною частиною Енергетичної стратегії України та Національного інтегрованого плану з енергетики та клімату.

✓ Метою нової зеленої політики є збалансування інтересів громадян, бізнесу та довкілля. Іншими словами, йдеться не лише про відновлення, а й про створення сталого майбутнього для майбутніх поколінь. Наголошується на важливості екологічного виміру заходів з відновлення та розвитку, передбачених для того, щоб зробити нову Україну комфортним, безпечним, здоровим та процвітаючим домом для всіх українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЕАС, 2012. A Green Economy. Twelfth report. UK, 2012, [on-line][cit. 2016-11-20]. URL: <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/tso-pdf/committee-reports/cmenvaud.1025.pdf>.
2. “Зелені” інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. *Аналітична доповідь*. Центр Разумкова, 2019. 315с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf.
3. Роль зеленої економіки у сталому розвитку (на прикладі країн ЄС). URL: https://www.researchgate.net/publication/331802913_The_Role_of_Green_Economy_in_Sustainable_Development_Case_Study_The_EU_States.
4. Програма ООН з навколишнього середовища. URL: http://znaimo.com.ua/Програма_ООН_з_навколишнього_середовища
5. Чмир О. С., Захаркевич Н. П. «Зелена» економіка: сутність, цілі та базові принципи. *Економічний вісник Донбасу* № 3 (33), 2013. С. 55-62. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/123331/9-Chmyr.pdf?sequence=1>
6. Supporting resource efficiency. URL: <https://www.unep.org/regions/asiaand-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>
7. Ciocoiu C. Integrating digital economy and green economy: opportunities for sustainable development, *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*. Publisher: Research Center in Public Administration and Public Services Academy of Economic Studies, 2011. 6(1). p.33.
8. У напрямі зеленого зростання: досвід Республіки Корея. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b04a94ed-ef0e-4c30-a470-780e5296efe0&title=UNapriamiZelenogoZrostanniaosvidRespublikiKoreia>
9. The inclusive green economy in EU development cooperation. Tools and Methods Series Reference Document No 25. Brussels, Luxembourg, September 2018. URL: <https://www.greengrowthknowledge.org/sites/>

<default/files/downloads/resource/The%20Inclusive%20Green%20Economy%20in%20EU%20Development%20Cooperation.pdf>.

10. Раков І.Д. На шляху до зеленої економіки: досвід Італії і Франції. *Міжнародний журнал прикладних і фундаментальних досліджень*. 2018. № 11-2. С. 389–397. URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=12511>.
11. Financing the Future: Report of the Italian National Dialogue on Sustainable Finance. MATTM & United Nations Environment Programme. 2016. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2017/02/Financing_the_Future_EN.pdf.
12. Fondo Kyoto – Efficientamento energetico degli edifici scolastici. CDP. 2016. URL: https://www.cdp.it/sitointernet/page/it/fondo_kyoto_efficientamento_energetico_degli_edifici_scolastici?contentId=PRD9946
13. The inclusive green economy in EU development cooperation. Tools and Methods Series Reference Document No 25. Brussels, Luxembourg, September 2018. URL: <https://www.greengrowthknowledge.org/sites/default/files/downloads/resource/The%20Inclusive%20Green%20Economy%20in%20EU%20Development%20Cooperation.pdf>
14. Очолення зеленого переходу. Європейська Комісія. URL: https://state-of-the-union.ec.europa.eu/state-union-2022/state-union-achievements/leading-green-transition_uk
15. Новини Національної академії аграрних наук України. URL: http://naas.gov.ua/news/?ELEMENT_ID=5861
16. Стратегія «Від ферми до виделки» заради справедливої, здорової та екологічно дружньої продовольчої системи. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2020/08/EU_-Farm-to-Fork-Strategy_UA_fin.pdf

17. Глобальна зелена економіка: розуміння та використання можливостей. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/eu-green-deal-how-will-it-impact-my-business>
18. Мкртчян Едуард. Циркулярна економіка як маркер протидії «Nord Stream-П». URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/783068.html>
19. Циркулярна економіка. План дій Circular Economy Action Plan (CEAP). URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/2%20FINAL_Tree_Circular_economy_action_plan_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf
20. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України. *Аналітична довідка*. <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf>
21. Ryszawska, B. Zielona Gospodark – Teoretyczne Podstawy Koncepcji i Pomiar jej Wdrazania w Unii Europejskiej (Green Economy – Theoretical Foundations of the Concept and Measurement of Its Implementation in the European Union). *Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*: Wrocław, Poland, 2013; pp. 48-60. (In Polish).
22. Ryszawska, B. Zielona Gospodarka w Dokumentach Strategicznych Unii Europejskiej (The Transition towards the Green Economy in European Union's Strategic Documents). *Ekon. Sr.* 2013, 3, 26–37. (In Polish)
23. «Rating of countries by level of ecology», NONEWS, available at: <https://nonews.co/directory/lists/countries/ecology> (assessed 5 November 2022). (in Ukrainian)
24. Лозова Г., Чеберяко О. Регіональна політика у сфері створення «зелених кластерів». URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8374/1/IEVUSTPPPP_2017_Ch_1_128-136.pdf, с. 131
25. Офіційний сайт Європейської Комісії. URL: <http://ec.europa.eu/environment/eussd>

26. UNEP Report «Towards a green economy: pathways to sustainable and poverty eradication». URL: <http://unep.org/greeneconomy/publications>.
27. Ямчук А., Кургузенкова Л. Зелене промислове зростання як альтернативна модель економічного розвитку країни: міжнародний і національний аспекти. *Науково-технічна інформація*. 2013. № 4. С. 13–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTI_2013_4_5. С.16.
28. Захаркевич Н. Досвід країн Європейського Союзу у формуванні основ «зеленої» економіки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 278-285. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis_64. С. 281.
29. В ЄС продовжує зростати попит на нові авто, особливо на електричні. URL: <https://ukrautoprom.com.ua/v-yes-prodovzhuye-zrostaty-popyt-na-novi-avto-osoblyvo-na-elektrychni>
30. Реєстрація легкових автомобілів. URL: <https://www.acea.auto/pc-registrations/passenger-car-registrations-11-5-in-february-battery-electric-12-1-market-share/>
31. Органічне землеробство – шлях до продовольчої безпеки. URL: <http://www.viche.info/journal/4161>
32. Офіційний сайт The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022>
33. International Carbon Tax: Who Will Pay for The EU's Green Future? [Electronic resource]. URL: <https://knoema.com/infographics/pgtukpc/international-carbon-tax-who-will-payfor-the-eu-s-green-future>
34. Which countries are most exposed to the EU's proposed carbon tariffs? [Electronic resource]. URL: <https://resourcetrade.earth/publications/whichcountries-are-most-exposed-to-the-eus-proposed-carbon-tariffs>
35. Понад третина споживання електроенергії в Європі припадає на відновлювані джерела (інфографіка). URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220126-1>

36. Tax measures in EU Green Deal. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2021/06/carbon-border-adjustmentmechanism-cbam.html>
37. European Parliament resolution of 10 March 2021 towards a WTO compatible EU carbon border adjustment mechanism (2020/2043(INI) URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0071_EN.htm
38. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a carbon border adjustment mechanism. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/carbon_border_adjustment_mechanism_0.pdf
39. «Новий європейський Баухаус»: Єврокомісія започатковує програму для відбудови України. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3683363-novij-evropejskij-bauhaus-evrokomisia-zapocatkovue-programu-dla-vidbudovi-ukraini.html>
40. EU Hydrogen Strategy. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_1296.
41. Єрмоленко Г. Декарбонізація промисловості ЄС потребує підтримки з боку урядів. URL: <https://gmk.center/ua/news/dekarbonizaciya-promislovosti-ies-potrebuie-pidtrimki-z-boku-uryadiv/>
42. Промисловий план «Зеленої угоди»: виведення європейської промисловості з нульовим чистим виведенням на лідерство. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_510
43. Яким має бути розвиток ВДЕ України – Національний план дій до 2030 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/21/697267/>
44. Проект Національного плану дій з розвитку відновлюваної енергетики на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhenergoefektivnosti-rozrobleno-proekt->

[nacionalnogo-planu-dij-z-rozvitku-vidnovlyuvanoyi-energetiki-na-period-do-2030-roku](#)

45. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України.

URL: <https://saee.gov.ua/uk/news/4947>

46. Указ президента України №266/2022. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни. URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>.

47. Зелена відбудова – необхідність України на шляху до зеленої та кліматично нейтральної економіки. URL:

<https://dixigroup.org/zelena-vidbudova-neobhidnist-ukrayini-na-shlyahu-do-zelenoyi-ta-klimatichno-nejtralnoyi-ekonomiki/>

48. Зелена відбудова України: позиція громадськості. Українська кліматична мережа. URL: <https://ucn.org.ua/?p=8486>.